

HÄR ÄR KARLSBORG

ÖVERSIKTSPLAN

Karlsborgs kommun

Samrådshandling 2

Dnr: B2023-000161
2025-11-18

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	6
Process	7
Projektorganisation.....	10
Utgångpunkter	11
Mål och riktlinjer.....	11
Fördjupningar och tillägg till översiktsplan.....	20
Planeringsförutsättningar.....	20
Omvärldsanalys	24
Medborgardialoger.....	27
Utvecklingsinriktning.....	29
Planeringsstrategier	29
Strategikarta.....	33
Strukturer.....	34
Mark- och vattenanvändning.....	36
Väsentliga samhällsintressen.....	36
Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS)	37
Energiförsörjning	39
Beskrivning av markanvändningar	40
Värden och hänsyn.....	48
Riksintressen	48
Allmänna intressen.....	66
Miljö, hälsa och säkerhet.....	76
Samverkan och fortsatt arbete	87
Mellankommunala frågor.....	87
Översiktsplanens genomförande	89
Genomförandeplan/Nyckelprojekt.....	89

Beställare: Karlsborgs kommun
Kontaktperson: Håkan Karlsson
Fysisk planerare: Maria Sjöberg

Konsult:

**KROOK
& TJÄDER**

Processledning samt planhandlingar:
Linnea Hedin och Frida Skarp
Planhandlingar:
Jeanna Otterdahl
Ingrid Lindbom

Ett liv med guldkant

Karlsborgs kommun har en vision som kan sammanfattas i "ett liv med guldkant". Den bygger på sex visionsmål som bland annat handlar om trygghet, om tillväxt i antal invånare och näringsliv och om engagemang, drivkraft och framtidstro. Den handlar också om att hela Karlsborg ska leva och blomstra. Översiktsplanen ska bidra till Karlsborgs kommuns strävan mot dessa visionsmål.

Karlsborgs kommun är en mycket attraktiv kommun att leva och bo i. Oavsett var man bor i kommunens delar, tätort eller landsbygd så gör sig naturen och vattnet påmint. Det är också en kommun där Försvarsmakten och verksamheter nära denna har en stor närvaro liksom ett rikt näringsliv som präglas av små och medelstora företag och gröna näringar.

Den nya översiktsplanen tar sin utgångspunkt i att skapa förutsättningar för att Karlsborg ska kunna fortsätta utvecklas i visionens riktning. Det handlar om att skapa förutsättningar för bland annat utveckling av markanvändning för exempelvis boende, näringsliv, rekreation och brukande av jord och skog. Det handlar även om kommunens infrastruktur för en fortsatt tillväxt. Allt detta för att kommunen ska kunna fortsätta utvecklas hållbart socialt, miljömässigt och ekonomiskt.

Torbjörn Colling

Kommunstyrelsens ordförande

Sammanfattning

Invånare, näringsliv, föreningar, politiker och tjänstepersoner har tillsammans bidragit till att kommuns översiktsplan har utformats på det sätt som presenteras i detta dokument. Kommunens vision "Ett liv med guldkant" har varit vägledande för översiktsplanens inriktning och ställningstaganden. En viktig del i arbetet med översiktsplanen har varit att få med invånarna i processen så tidigt som möjligt. En bred dialog genomfördes under hösten 2023 och en sammanfattning av de tillfällena finns i översiktsplanen.

Arbetet med att ta fram en ny översiktsplan för Karlsborgs kommun är utmanade, viktigt och lärorikt både för kommunen, Länsstyrelsen och Försvarsmakten. Kommunens behov av utveckling i kombination med en stor mängd riksintressen och andra värden ställer höga krav på en ansvarfull markanvändning och genomarbetade avvägningar.

Dokumentet beskriver inledningsvis vad en översiktsplan är, hur den hänger ihop med global, nationella, regional och lokala mål samt övriga planer i kommunen.

Utvecklingsinriktningen innehållande planeringsstrategier visar på hur kommunen ska utvecklas med blicken lyft mot år 2045. Planeringsstrategiernas rubriker ger en fingervisning om kommunens fokus:

- **Lagom är bäst!**
 - balans mellan olika intressen
- **Hem ljuva hem!**
 - bostaden i fokus
- **Rätt sak på rätt plats!**
 - ansvarsfull markanvändning
- **Alla vägar bär till (och från) kommunen!**
 - alla har möjlighet att hållbart transportera sig
- **Starkare tillsammans!**
 - mötesplatser och en meningsfull fritid för alla
- **Jorden vi ärvde!**
 - värna om jordens resurser och ta ansvar för vad vi lämnar efter oss

Avsnittet för mark- och vattenanvändning redovisar de ställningstaganden och förslag till utveckling av mark och vatten som kommunen föreslår inom ramen för översiktsplanen.

Inom avsnittet värden och hänsyn redogör kommunens för sitt förhållningssätt till de riksintressen som finns i kommunen, hur värdefulla miljöer och områden kan skyddas och tillgängliggöras samt belysa hänsynstaganden avseende exempelvis miljö och hälsa.

I slutet av dokumentet redovisas samverkan och fortsatt arbete, där beskrivs viktiga samarbeten som kommunen har samt vad kommun fortsatt behöver arbeta med.

Inledning

Karlsborgs kommun är en landsbygdskommun med drygt 7 000 invånare vid Vätterns strand, i nordöstra delen av Västra Götalands län. Kommunen domineras av fantastisk natur, mest känt är kanske nationalparken Tiveden men här finns också Vaberget och Nycklamon som är uppskattade natur- och friluftsområden. Även närheten till vatten präglar kommunen. Vättern, Göta kanal och flera sjöar medför att kommunen har ungefär 50,5 mil strandlinje.

I kommunen finns välbevarade kulturmiljöer såsom Göta kanal, Forsviksbruk och Karlsborgs fästning. Dessa, tillsammans med naturen, lockar en stor mängd besökare varje år. Främst under sommarhalvåret.

Det som också utmärker Karlsborgs kommun är att Försvarsmakten har stor påverkan både på den fysiska utformningen med till exempel övningsfält, fästning och hangarer så väl som befolkningen med många inflyttade anställda. Kommunen och Försvarsmakten står tillsammans för hälften av alla arbetstillfällen i kommunen. Den största privata arbetsgivaren är Nammo som tillverkar ammunition, vilket innebär att även detta företag har kopplingar till försvarsverksamhet. Det rådande säkerhetsläget i Sverige innebär att Försvarsmakten kommer att utöka sin verksamhet i kommunen ytterligare med framför allt fler anställda.

Kommunens fantastiska tillgångar i natur- och kulturmiljön tillsammans med Försvarsmaktens behov medför stora utmaningar när det kommer till kommunens utvecklingsbehov och markanvändning. Tittar man på riksintressena i kommunen finns det motstridigheter, till exempel då riksintresset energiproduktion ställt mot totalförsvarets intressen. Detta medför att väl utvärderade avvägningar behöver göras. Till detta ska även krav på effektiv samhällsplanering läggas till, såsom att området ska ligga i anslutning till befintlig infrastruktur och ha tillgång till kommunalservice såsom förskola och skola. Denna typ av avväganden behöver göras i alla kommuner men i Karlsborg är värdena både större och fler.

Karlsborgs historia

Karlsborgs kommun ligger i det nordöstra hörnet av Västra Götalands län och består av socknarna Undenäs, Mölltorp och Karlsborg i Vadsbo härad och Breviks socken i Kåkind härad. På många sätt ligger kommunen i en gränstrakt. Här möts bergigt och kargt skogslandskap med ett slättlandskap med goda förutsättningar för jordbruk. Berggrunden i norra delen av kommunen består i huvudsak av sura graniter och gnejs. Berggrunden har här förkastats och spruckit sönder vilket har skapat en skärgård i Vättern med en mängd små bergiga öar. Jordtäcket i norra delen av kommunen är därför tunt och ger små möjligheter för större jordbruk. Mot väster och söder domineras berggrunden av graniter och jordtäcket är tjockare. I de breda dalgångarna är förutsättningarna för jordbruk goda. I söder täcks berggrunden av sandsten med mäktiga jordlager och mycket goda förutsättningar för jordbruk. Inlandsisen har haft stor påverkan på kommunens geologi och förutsättningar för

flora och vegetation och därmed påverkat möjligheten för bosättningar och bebyggelse. Tillgången till skog är stor i Karlsborgs kommun men det är först under 1600-talet som skogens ekonomiska värden utvecklas. Då behövdes stora mängder timmer inom exempelvis järnindustrin. Expansionen av skogsbruket etablerar större bruk kring Forsvik, Granvik, Igelbäcken och Sätra. Samtidigt växer sågverksindustrin vid Forsvik och Sätra. Jordbruket har varit mycket betydelsefullt för kommunens södra delar samt i det rikare jordbrukslandskapet mellan Unden och Viken (kring Undenäs). De flesta av dagens odlingsmarker har varit i bruk sedan medeltiden.

Beroende på naturlandskapet varierar byarnas utformning. De medeltida byarna var placerade i Undenäs, Mölltorp och Brevik. Fisket har varit en viktig näring med påverkan på bebyggelseutvecklingen inom kommunen. Vättern har alltid varit det främsta fiskevattnet men även många andra sjöar som Unden, Viken och Bottensjön har varit viktiga för både yrkes- och husbehovsfiske.

Som beskrivits innan har järnhantering, gruvdrift, sågverk, torvbrytning och fiske tidigt varit viktiga komplement till jord- och skogsbruket och i hög grad bidragit till kommunens utveckling. Forsviks bruk har haft en särställning i den industrihistoriska utvecklingen i Karlsborg med anor från medeltiden.

Förvars- och försvarsnära utveckling

Karlsborgs fästning påbörjades 1819 på Vanäs udde. Då fanns endast en marknadsplats med några marknadsbodar vid Rödesund. Byggnationen, som pågick under 90 år. Från mitten av 1800-talet användes Karlsborgs fästning som svenska härens huvudförråd. Fram till 1960 fanns här även ett garnisonssjukhus. Fästningen blev dock omodern långt innan den var klar, och byggdes därför heller inte färdigt enligt ritningarna. Nya militära strategier medförde att fästningen lades ner som krigsfästning år 1928. Dagens samhälle har växt upp som en följd av fästningsbygget.

Flyget kom tidigt till Karlsborg, första landningen skedde redan 1913. Då landade man både på land och vatten. Sedan 1939 bedriver Västgötaflygflottilj/F6 flygverksamheten. Livregementets husarer, med rötter från 1600-talet, är placerat i Karlsborg och omfattar idag unika utbildningsplattformar med bland annat Försvarets överlevnadsskola samt fallskärmsutbildning. Traditionen från järnbruk och gjuterikunskapen har sin fortsättning i ammunitionstillverkning. När den var som störst under andra världskriget, var cirka 1 800 personer anställda och verksamheten är i gång än i dag, om än med färre anställda.

Process

Vad är en översiktsplan?

En översiktsplan (ÖP) är ett strategiskt planeringsdokument som beskriver hur kommunens mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Översiktsplanen ger samlad information om hur kommunen avser att tillgodose allmänna intressen och redovisar kommunens

inställning till den långsiktiga utvecklingen. Planen är därmed att betrakta som en överenskommelse mellan staten och kommunen om hur riksintressen och andra allmänna intressen ska tillgodoses

Vad översiktsplanen ska innehålla och hur den ska tas fram regleras i plan- och bygglagens 3 kapitel. Planen är inte juridiskt bindande, men har genom planeringsprocessen en bred förankring. Detta gör översiktsplanen till ett väl underbyggt och förankrat planeringsdokument som ska vara vägledande vid beslut om och prövning av frågor som rör kommunens samhällsbyggande. Den ska användas av såväl kommunens politiker och tjänstepersoner som myndigheter och andra aktörer.

Planprocessen

När kommunen upprättar ett förslag till ny översiktsplan ska vissa krav i *Plan- och bygglagen* uppfyllas. Förslaget ska samrådas med myndigheter, kommuner och andra som är berörda. En viktig del är förankringen hos allmänheten. Efter samrådet bearbetas förslaget och kommunen ska låta förslaget granskas för att slutligen antas av kommunfullmäktige.

För denna översiktsplan har processen sett lite annorlunda ut då förutsättningarna för Karlsborgs kommun skiljer sig ifrån de flesta andra kommuner i Sverige. Processen innehåller två samråd. Samråd 1 med endast Försvarsmakten och Länsstyrelsen och Samråd 2 med myndigheter, kommuner, andra berörda samt Länsstyrelsen och Försvarsmakten igen. Detta beror på att den stora mängd intressen och värden som finns i kommunen behöver vägas mot varandra för att säkerställa att mark och vatten används på bästa möjliga sätt. För att göra detta har en lokaliseringsutredning tagits fram som ett underlag till översiktsplanen, se underlag *Lokaliseringsutredning*. Syftet med lokaliseringsutredningen är på ett övergripande sätt kunna ställa många olika intressen emot varandra och göra välgrundade avvägningar i olika frågor. Eftersom så många intressen överlappar varandra i kommunen är det extra viktigt att inte utvärdera varje intresse för sig. Det skulle inte ge en rättvisande bild.

Helhetsbilden i lokaliseringsutredningen och översiktsplanen har sedan först stämts av med Länsstyrelsen och Försvarsmakten under Samråd 1 för att få bättre förståelse för vad som gäller och hur avvägningar mellan de olika intressena kan göras.

Därefter har planförslaget vidareutvecklats och antalet utvecklingsområden i lokaliseringsutredningen minskas till detta samråd, Samråd 2, då myndigheter, kommuner, andra berörda får möjlighet att lämna synpunkter samt Länsstyrelsen och Försvarsmakten igen.

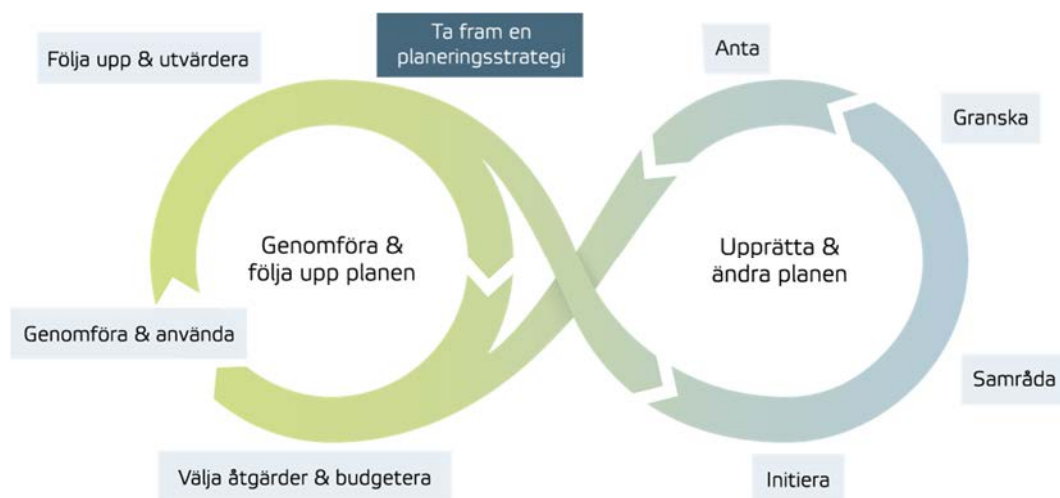
Komplexiteten i förutsättningarna gör också att det är extra viktigt för kommunen att det som är överenskommet i översiktsplanen när den är antagen inte förändras vid fortsatt planering, som detaljplaneläggning och bygglov.

Figur 1 Planprocessen för framtagande av ny översiktsplan för Karlsborgs kommun

Kontinuerlig planering

Översiktsplanen ska hållas aktuell och arbetet med översiktsplaneringen sker kontinuerligt. Samhällsutvecklingen och nya kunskaper ger successivt nya förutsättningar för kommunens planering och innebär att översiktsplanen fortlöpande behöver ses över. Detta är också extra viktigt i Karlsborg för att balansera de olika intressena emot varandra över tid. Beroende på hur behoven för kommunens översiktsplanering ser ut kan kommunen välja att upprätta en ny översiktsplan eller göra en ändring av den. En översiktsplan kan ändras för en viss del av kommunen eller för att tillgodose ett särskilt allmänt intresse.

Figur 2 Processbild från Boverket som beskriver hur arbetet med översiktsplanering fungerar.

Planeringsstrategi

En del i den kontinuerliga översiktsplaneringen är att kommunen varje mandatperiod ska anta en planeringsstrategi där kommunens fortsatta arbete står i centrum. Kommunfullmäktige ska anta en så kallad planeringsstrategi under de två första åren efter ett ordinarie val. Detta gäller dock inte om kommunfullmäktige inom samma tidsperiod har antagit en ny översiktsplan.

Syftet med planeringsstrategin är att främja en kontinuerlig översiktsplanering. I strategin ska kommunen redogöra för om det har skett förändringar i planeringsförutsättningar som är av betydelse för översiktsplanens aktualitet.

Planeringsstrategin i sig innebär ingen ändring av översiktsplanen utan konstaterar vad kommunen ska fokusera på i sitt arbete med översiktsplanering och om planen i delar eller i sin helhet behöver ändras. Genom att arbeta kontinuerligt med frågor som fångar upp ändrade planeringsförutsättningarna kan planeringsstrategin ändras från det att den har antagits och fram till nästa ordinarie val.

Projektorganisation

Politisk styrgrupp: Kommunstyrelsens AU

Styrgrupp: Förvaltningschefsgruppen och ekonomichef

Projektagare: Håkan Karlsson, samhällsbyggnadschef

Politisk arbetsgrupp: Planeringskommittén

Politisk referensgrupp:

Strategi och utvecklingsinriktning; Kommunstyrelsen

Mark- och vattenanvändning; Byggnadsnämnden

Arbetsgrupp:

Håkan Karlsson, Samhällsbyggnadschef

Maria Sjöberg, Fysisk planerare

Camilla Pärleborn, GIS-ingenjör

Frida Skarp, arkitekt, konsult Krook & Tjäder

Linnea Hedin, arkitekt, konsult Krook & Tjäder

Referensgrupp:

Kommunutvecklare, Kommunikatör, VA, Gata/Park, MEX/Bygglov,

Hållbarhet/Bygglov, Säkerhetssamordnare, Barn och utbildning, Socialtjänst,

Näringslivsutvecklare, Folkhälsostrateg, Fastighetsenheten, Visit Karlsborg,

Karlsborgs Energi AB, Karlsborgsbostäder, Avfall och återvinning Skaraborg och

Räddningstjänsten Skaraborg.

Utgångpunkter

Mål och riktlinjer

Det finns en rad mål som kommunen behöver förhålla sig till från det globala ner till det lokala. I enlighet med plan-och bygglagen (3 kap. 4 § PBL) ska kommunen redogöra hur hänsyn tagits till relevanta nationella och regionala mål, planer och program.

Globalt

Agenda 2030

Agenda 2030 är en handlingsplan med 17 mål för omställning till ett hållbart samhälle för människorna, planeten och välbefindandet. FN:s generalförsamling antog Agenda 2030 år 2015 och Sverige har som FN-medlem anslutit sig till den. Målen omfattar samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Den fysiska planeringen har både direkt och indirekt inverkan på flera av målen i Agenda 2030.

Agenda 2030 är en viktig utgångspunkt vid framtagande av översiktsplanen och utgör en av grunderna för konsekvensbedömningen.

Barnkonventionen

FN:s konvention om barnets rättigheter, eller barnkonventionen som den också kallas, innehåller bestämmelser om mänskliga rättigheter för barn. Den innehåller 54 artiklar varav 42 är sedan 1 januari 2020 svensk lag. Den fysiska planeringen har stor påverkan på flera av artiklarna i konventionen. Översiktsplanen har tagit hänsyn till barnperspektivet i ställningstaganden och val av utvecklingsområden.

Barnkonventionen utgör en av grunderna för konsekvensbedömningen.

Nationellt

Nationella miljömålen

Miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål samt ett antal etappmål. Generationsmålet är det övergripande målet som innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Sveriges miljömål är vägvisare för det nationella miljöarbetet och pekar ut riktningen mot hållbar utveckling och arbetet med Agenda 230. Översiktsplanen ska bidra till att miljömålen kan nås.

Nationella folkhälsomål

Det övergripande målet för folkhälsa i Sverige är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. Målet är att de påverkbara hälsoklyftorna ska slutas inom en generation. Med utgångspunkt från detta har åtta målområden formulerats. Den fysiska planeringen kan genom rätt utformning bidra till att skapa miljöer som främjar folkhälsan. Även människors delaktighet och inkludering i samhällsprocesser är en viktig del.

Nationella mål för friluftslivspolitik

Det övergripande målet för friluftslivet i Sverige innebär att alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Med utgångspunkt i detta mål har tio friluftsmål tagits fram.

Nationella kulturmiljömålen

Det finns fyra övergripande mål som ska främja det statliga kulturmiljöarbetet. Målen utgår ifrån hållbarhet, delaktighet, inkludering och helhetssyn. Syftet med målen är att tillgängliggöra och öka förståelsen för våra kulturmiljöer samtidigt som de autentiska värdena i byggnaderna och i värdefulla miljöer kan bevaras.

Nationell politik för gestaltad livsmiljö

Det övergripande målet för gestaltad livsmiljö lyder; Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Målet för gestaltad livsmiljö slår fast att arkitektur, form, design, konst och kulturarv har avgörande betydelse i samhällsbygget eftersom den gestaltade livsmiljön påverkar alla människor i deras vardag utifrån bland annat hälsa och välbefinnande. Gestaltad livsmiljö ska ses som ett sammanhållet område där alla dessa perspektiv samspelar och berikar varandra.

Regionalt

Regionala miljömål för Västra Götaland

Västra Götalands miljömål omfattar det nationella miljömålssystemet förutom Storslagen fjällmiljö som inte är aktuellt i länet samt 34 regionala tilläggs mål som lyfter fram regionala särdrag och områden som kräver ytterligare insatser.

Regional utvecklingsstrategi Västra Götaland 2021–2030

Den regionala utvecklingsstrategin (RUS) är en övergripande strategi för den regionala tillväxt- och utvecklingsarbete i Västra Götaland. Strategins syfte är ett ge en samlad bild av regionens tillgångar, möjligheter och utmaningar. Den anger vad som ska prioriteras och vad som ska kraftsamlas kring.

Strategins mål; Tillsammans gör vi Västra Götaland till ett föredöme för omställning till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle.

Långsiktiga prioriteringar; Stärka innovationskraften, bygga kompetens, öka inkluderingen och knyta samman Västra Götaland.

Västra Götalands kulturstrategi och kulturplan 2024–2027

Västra Götalands kulturstrategi och kulturplan är ett av Västra Götalandsregionens fyra måldokument. Kulturstrategin pekar ut fem utvecklingsområden samt prioriteringar för hur kulturpolitiken ska genomföras inom dessa områden. De fem utvecklingsområdena listas nedan samt de prioriteringar som har koppling till översiktsplanen.

- Vidgat deltagande
 - Prioritering:
 - Främja och stärka det ideella kulturlivet
 - Stärka barns och ungas rätt till konst och kultur
 - Stärka arbetet för yttrandefrihet och demokrati
 - Öka geografisk spridning av konst och kultur
- Konstnärligt skapande
 - Prioritering
 - Främja och utveckla platser för kultur och konstnärlig verksamhet
- Samverkan och synergi
- Digitalisering
- Internationalisering

Trafikförsörjningsprogram- Hållbara resor i Västra Götaland

Trafikförsörjningsprogram 2021–2025 är det viktigaste dokumentet i utvecklingen av kollektivtrafiken. Det övergripande målet är att andelen hållbara resor i Västra Götaland ska öka. Antalet kollektivtrafikresor och marknadsandelar för resor med kollektivtrafik, cykel och gång ska fram till 2025 minst återta de nivåer som rådde innan 2020.

Tre målområden för kollektivtrafiken bidrar till att uppnå det övergripande målet.

- Kollektivtrafik med god geografisk tillgänglighet
- Kollektivtrafiken är enkel, trygg och inkluderande
- Kollektivtrafiken ger låg miljöpåverkan

Strukturbild Skaraborg

De 15 kommunerna i Skaraborg har tillsammans med Skaraborgs kommunalförbund under 2014–2015 etablerat en strukturbild för Skaraborg. Strukturbilden belyser hur samverkan kan ske mellan kommunerna genom bland annat fysisk planering. Strukturbilden framhåller betydelsen av Skaraborg som en nätverksstad och redovisar strategier för delregional och lokal utveckling kring:

- en framtida arbetsmarknad och kompetensförsörjning av Skaraborg,
- transportinfrastruktur och flexibla kollektivtrafik,
- utvecklande av en gemensam plan för boende,
- lokal utveckling i natur- och kulturnära lägen,
- tekniska system och kommunal verksamhet
- en resursförsörjd genomförandeorganisation.

Syftet med strategierna är att kombinera lokala resurser i Skaraborg och stärka Skaraborgs länkar till kringliggande delregioner.

Utvecklingsstrategi Skaraborg

Delregional utvecklingsstrategi för Skaraborg är en strategi som ska leda det regionala utvecklingsarbetet fram till 2030. Effektmålet för strategin är att Skaraborg ska ha 300 000 invånare i en gemensam arbetsmarknadsregion och målen är attraktivt, robust och kompetensförsörjt Skaraborg. Målen nås genom att fokusera på:

- Förnyelse och utveckling
- Skaraborgsattraktionskraft
- Kompetensförsörjning
- Social hållbarhet
- Samhällsplanering, infrastruktur och tillgänglighet
- Fossiloberoende och cirkulär region

Figur 3 Illustration över Skaraborgs mål 2030

Kommunalt

Vision "Karlsborg 2035"- liv med guldkant

Under 2021 inleddes arbetet med en ny vision för Karlsborg och som en första viktig del beslutades det att visionen ska kretsa kring ett antal värdeord som kommunens personal och politiker arbetade fram tillsammans:

- Hållbarhet
- Mångfald
- Trygghet
- Framtidstro
- Delaktighet
- Mod
- Glädje

Visionsmålen

År 2035 har Karlsborg 8000 invånare

Fler invånare är en förutsättning för att önskad service såsom vårdcentral, ambulans, polis, räddningstjänst, apotek, butiker, banker, restauranger och caféer kan finnas kvar eller komma tillbaka. Bra förskolor och skolor samt ett stort utbud av fritidsaktiviteter och friluftsliv lockar fler invånare till Karlsborg.

Ett rikt näringsliv är en viktig förutsättning för att kommunen ska fortsätta växa. Genom att möjliggöra nyetableringar och stimulera befintliga företag skapas fler arbetstillfällen i kommunen.

För att uppnå målet krävs fler bostäder i attraktiva lägen och drivna fastighetsbolag som vågar, kan och vill satsa. Detta möjliggörs genom ett strategiskt planarbete utifrån aktuell översiktsplan.

Utöver det behöver Karlsborg i sin helhet ge ett välskött och attraktivt intryck och en av flera faktorer för att skapa detta är ett mer sammanhållet centrum med fina miljöer.

Karlsborg präglas av engagemang, drivkraft och framtidstro

Engagerade och drivna medborgare, företag och föreningar skapar ett samhälle med delaktighet och framtidstro. Genom att skapa och underhålla gemensamma arenor för samtal, dialog och medskapande bygger vi tillsammans en bra grund för ett fortsatt utvecklingsarbete som präglas av tillit och förtroende.

Hela Karlsborg ska leva och blomstra

Vi ser styrkan i den mångfald våra kommundelar bidrar till för att skapa ett levande och blomstrande Karlsborg. Vi erkänner platsernas olikheter och ser kraften i att de tillsammans, i en helhet, gör Karlsborg till det fantastiska samhälle det är.

En levande landsbygd såväl som livskraftiga tätorter stärker vår attraktionskraft och kan locka både nya invånare och företag, vilket i sin tur kan göra det möjligt att behålla och utveckla servicenivån i hela Karlsborg.

I Karlsborg attraherar och behåller vi rätt kompetens

Hela Sverige står inför utmaningen att lösa vår kompetensförsörjning, i närtid såväl som för ett stort antal år framöver. För att lyckas krävs nya innovativa arbetssätt, samarbeten över gränser samt rekrytering av rätt kompetens som vill stanna kvar i våra verksamheter.

Tillsammans med ovanstående mål, fortsatt digitalisering och ett ökat fokus på vår arbetsmiljö stärker vi våra positioner som attraktiva arbetsgivare både inom kommunkoncernen och i näringslivet.

Karlsborg ska behålla topplaceringen som en av vårt lands allra mest trygga kommuner.

I Karlsborg är risken att utsättas för brott eller personskada låg och kommunen placerar sig stadigt bland de 10 främsta i mätningar över vilka platser som anses allra mest trygga att bo på. Den positionen ska Karlsborg behålla även i framtiden.

Trygghet är något som ska genomsyra hela samhället på alla plan och är alltså inte begränsat till att bara handla om låg brottslighet. Det kan till exempel handla om att känna tillit till sin omgivning och ha mod att uttrycka sina tankar och åsikter. Att känna trygghet är också att våga – exempelvis att våga säga till när något är fel. Ett samhälle där vi hjälps åt och bryr oss om varandra skapar även det en känsla av trygghet.

I Karlsborg är det enkelt att resa och förflytta sig på ett säkert och hållbart sätt

Väl fungerande kommunikationer är en förutsättning för att flera av våra övriga mål ska kunna uppfyllas på ett optimalt sätt. En av vår tids stora utmaningar är att minska den globala uppvärmningen och då är en minskning av utsläppen från resor och transporter avgörande.

Det måste därför finnas goda möjligheter till ett hållbart resande, inte bara till närliggande orter utan även till och från lite större städer och inte minst inom vår kommuns gränser.

Genom att gå, cykla eller åka kollektivt bidrar vi till en mer hållbar framtid som gynnar både ekonomin, miljön och folkhälsan.

Folkhälsoinsatser i Karlsborgs kommun-Folkhälsoplan 2023

Enligt avtalet om lokalt folkhälsoarbete ska det varje år upprättas en folkhälsoplan där målområden för kommande år beskrivs samt planerade insatser. Syftet med planen är att hälso- och sjukvårdsnämnden, kommunen samt andra intressenter ska få en överskådlig bild över de folkhälsoinsatser som planeras under året.

Folkhälsoplanen ska även vara underlag och stöd för dialog och vägledning för beslut.

Åtaganden i avtalet kopplat till samhällsplanering:

Kommunen ska aktivt använda samhällsplanering och kommunal verksamhet för att främja befolkningens hälsa.

Strategi för att uppfylla åtagandet:

Fokus för samhällsplaneringen är att skapa förutsättningar för att förbättra invånarnas livsvillkor och livsmiljöer vilket möjliggör för invånarna att ta ansvar för sina levnadsvanor. Se ovan gällande Program för social hållbarhet samt folkhälsorådets beredningsgrupp.

Program för social hållbarhet

Programmet har sin grund i Vision 2020 och ett av perspektiven i kommunens styrkort; samhällsutvecklingsperspektivet, där målet är att Karlsborgs kommun ska vara en socialt hållbar kommun. Programmet tar bland annat sin utgångspunkt i Agenda 2030 där åtta av de 17 globala målen har omsatts till lokal nivå.

De gemensamt framtagna lokala utmaningarna är:

- Goda boendemiljöer för alla
- Alla barn och unga ska ges förutsättningar att utveckla sina kunskaper så långt som möjligt.
- Verka för trygg hemmiljö och fritid för alla.
- Säkerställa invånarnas delaktighet och möjlighet till inflytande.

Ett antal åtgärder har tagits fram för att hantera utmaningarna. De åtgärder som har bäring på översiktsplanen är:

- Verka för långsiktig planering för bostäder åt alla.
- Stärka invånarnas delaktighet och inflytande vid utformningen av de fysiska miljöerna.

Programmet antogs 2018 och var giltigt fram till sista december 2022. Ett nytt Program ska tas fram.

Friluftsplän Karlsborgs kommun

Friluftsplänen är antagen 2018-10-29. Ny är på gång.

Regeringens övergripande friluftsmål

Alla människor ska ha möjlighet till naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö.

Utifrån detta övergripande mål har regeringen antagit 10 svenska friluftsmål. Dessa har sedan Karlsborgs kommun anpassat till kommunens egna förutsättningar.

1. Tillgänglig natur för alla
Alla invånare ska ha tillgång till naturen efter personliga förutsättningar. Inventera, åtgärda brister och informera för att underlätta att alla har tillgång till naturen.
2. Starkt engagemang och samverkan
God samverkan mellan föreningar, skola, kommun, näringsliv och markägare. Stötta och utveckla olika samverkansformer, till exempel för att ansöka om externa ekonomiska bidrag.
3. Allemansrätten
Genom information och utbildning i skola och till allmänheten, skapa bra förutsättning för god kunskap om allemansrätten.
4. Tillgång till natur för friluftsliv
Säkerställa tillgången till natur för friluftsliv genom hållbart brukande, fysisk planering och bevarande. Öka antalet områden lokalt som är kända och besökta.
5. Attraktiv tätortsnära natur
Bevara och utveckla tätortsnära natur i form av grönområden med friluftsliv-, natur- och kulturmiljövärden. Öka tillgängligheten till tätortsnära strandområden och vatten.
6. Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
Öka kommunens attraktionskraft som besöksmål inom uteliv, natur- och friluftsliv. Främja verksamheter som är ekologiskt och ekonomiskt hållbara.
7. Skyddade områden som resurs för friluftslivet
Göra våra skyddade naturområden mer kända, tillgängliga och attraktiva för friluftsliv och rekreation. Höja upplevelsevärde för dessa områden. Öka utbudet av guidade turer och personliga möten.
8. Ett rikt friluftsliv i skolan
Friluftsliv ska vara en naturlig del i skolans arbete och innefattar både vistelse, rörelse utomhus och information om naturen och dess bevarande.
9. Friluftsliv för god folkhälsa
Uppmuntra till friluftsliv genom vistelse eller fysisk aktivitet utomhus, och tillse att det finns tillgänglig natur nära invånarna för att underlätta för alla att komma ut.
10. God kunskap om friluftslivet
Följa kunskapen om forskning och statistik inom friluftsområdet, så att nya kunskaper återspeglas i kommunens verksamhet och beslut.

Ställningstaganden friluftsliv och turism

Uttekade riksintressen för friluftsliv och turism är viktiga resurser för utvecklingsmöjligheterna inom Karlsborgs kommun, både som rekreativmiljöer för kommunens invånare och för besöksnäringen. Kommunen ska arbeta för att säkerställa en långsiktigt hållbar utveckling av utpekade riksintressen.

Kulturplan 2024 - 2027

Kulturplanen är antagen 2024-03-25

Kultur- och fritidsnämndens mål är att främja god hälsa genom att bidra till ett rikt kultur- och föreningsliv.

Boende och besökare

Kultur- och fritidsnämndens mål: Kultur- och fritid i Karlsborg ska erbjuda kommuninvånarna och besökarna en livsmiljö som främjar god folkhälsa med möjligheter till ett brett kulturutbud, motion, rekreation och friluftsliv. Kultur- och fritid i Karlsborg ska erbjuda kommuninvånarna och besökarna engagerade, serviceinriktade och motiverande personal med ett gott bemötande.

Slutsats: För att uppnå politikens mål måste kulturen vara för alla. Ett viktigt fokusområde är därför arbetet med tillgänglighetsfrågor.

Ekonomi

Kultur- och fritidsnämndens mål: Väl riktade medel mot verksamheter som utvecklar kommunens kultur, fritids och friluftsliv samt en effektiv ekonomisk hushållning för en budget i balans.

Slutsats: För att kommunen ska kunna leva upp till de ekonomiska målen behöver kommunen aktivt arbeta med fokusområde kommunikation och samverkan.

Medarbetare

Kultur- och fritidsnämndens mål: Karlsborgs kommun ska aktivt arbeta med att attrahera, engagera och behålla medarbetare.

Slutsats: För att kunna leva upp till detta mål i Karlsborgs kommun är tillgången till kulturviktig.

Samhällsutveckling

Kultur- och fritidsnämndens mål: Genom ökad tillgänglighet och inkludering ska kultur- och fritidsnämnden skapa mötesplatser som bidrar till en ökad livskvalitet samt god folkhälsa för kommunens invånare och besökare. Genom ökad tillgänglighet och inkludering vill kultur- och fritidsnämnden skapa trygga och inspirerande mötesplatser som bidrar till en ökad livskvalitet samt god folkhälsa för kommunens invånare och besökare. Kultur- och fritidsnämnden arbetar utifrån kommunens sociala hållbarhetsplan. Därför kommer nämnd och förvaltning att verka för en stärkt kommunikation ut till kommuninvånare och besökare där kommunen tydligare profilerar och marknadsför vilka förutsättningar som finns i kommunen.

Slutsats: För att kunna främja inkluderingsprocesser och vara en resurs i det livslånga lärandet behöver kommunen arbeta med delaktighet och inflytande i frågorna.

Kommunens fokusområden

- Universell utformning
- Kommunikation/samverkan
- Inflytande och inkludering
- Kultur och hälsa
- Barn och ungas kulturliv

Näringslivspolicy

Ett av fokusområdena i näringslivspolicyn är att:

- Erbjuder en god fysisk planering för att möjliggöra företagsetableringar och utveckling av Karlsborgs befintliga näringsliv

Fördjupningar och tillägg till översiktsplan

Karlsborgs kommun har inga fördjupningar eller tillägg till gällande översiktsplan.

Planeringsförutsättningar

Inom ramen för översiktsplanen har ett antal utredningar tagits fram för att utgöra ett grundläggande planeringsunderlag. Dessa beskrivs nedan.

Ortsbeskrivningar och ortskaraktärer

Varje ort i kommunen har sin egen unika karaktär präglad av historiska, geografiska och demografiska faktorer. Nedan presenteras de olika orterna i kommunen, deras nuläge samt framtida utvecklingsmöjligheter.

Karlsborg

Nuläge

Centralorten Karlsborg ligger mellan Vättern i öst och Bottensjön i väst. Göta kanal passerar genom orten och delar av centrum från camping, villor och verksamheter i norr. Allt vatten medför att Karlsborg har en lång strandlinje i både öst och väst. I Karlsborg bor cirka 3 800 invånare och orten präglas av Karlsborgs fästning som både är ett av Västsveriges största besöksmål och centrum för militärverksamhet. Karlsborg är kommunens största ort och centrum för service såsom högstadieskola, bibliotek, handel och vårdcentral.

Den mest karaktäristiska byggnaden i Karlsborg är Karlsborgs fästning som byggdes i början av 1800-talet. Karlsborgs fästnings mest monumentala del är det 678 meter långa slutvärnets innehållande kyrkan i nygotisk stil.

Bebyggelsen i Karlsborg utgörs främst av villor med inslag av flerbostadshus. I de äldre delarna av tätorten kan man hitta träbyggnader från 1800-talet och tidigt 1900-tal. Dessa hus har ofta detaljerade snickerier och är målade i ljusa färger som är

typiska för traditionell svensk arkitektur. Utanför de historiska delarna av Karlsborg finns områden med modernare villabebyggelse. Dessa hus är ofta byggda under efterkrigstiden och framåt, och stilarna varierar från typiska svenska röda tegelhus till mer moderna och minimalistiska byggnader med stora fönster och platta tak. Det finns också flerfamiljshus, som oftast är byggda under 1960- och 70-talen. Dessa byggnader är ofta enklare i sin utformning, i tegel eller puts, med fokus på funktionalitet.

Karlsborgs identitet präglas av militär verksamhet och besöksnäring. Med tanke på ortens storlek finns ett stort utbud av boendeanternativ, matställen och aktiviteter.

Utveckling

Karlsborg erbjuder en varierad boendemiljö för både äldre och yngre. Här finns möjlighet till förtätning och utveckling av nya bostäder. I centrala delarna behövs små hyresbostäder och bostadsrätter och lite längre ut villor. Karlsborg ska vara en attraktiv och dynamisk boendemiljö som tillgodoser olika behov och livsstilar. Ny bebyggelse ska ta hänsyn till omgivande bebyggelseskala, utblickar mot vattnet, topografi, natur samt färg och materialval. I centrala Karlsborg kan det tillåtas både lite högre och tätare bebyggelse än i övriga orten men även på andra platser kan högre bebyggelse tillåtas där topografin är passande.

Vattnet är en viktig tillgång och närheten till vattnet kan stärkas ännu mer med gångstråk och bryggor.

Karlsborgs strategiska logistikläge längs riksväg 49 är en viktig tillgång som kan utnyttjas för att stärka befintliga verksamheter och ge plats åt nya. Riksväg 49 är den väg de flesta använder för att ta sig till och från Karlsborg, så utveckling kring riksväg 49 behöver göras med hänsyn till befintlig bebyggelseskala, färgsättning och utblickar mot vattnet och natur.

Mölltorp

Nuläge

Mölltorp ligger väster om Karlsborg på väg mot Tibro. Orten ligger delvis kring Kyrksjöns södra strand. I Mölltorp bor cirka 1 000 invånare. Mölltorp består främst av villabebyggelse och service såsom mataffär, skola, förskola och biblioteksfilial.

Mölltorp har en del äldre trävillor från tidigt 1900-tal samt modernare en- och tvåplansvillor byggda från mitten av 1900-talet och framåt. Dessa hus är vanligtvis mer funktionella i sin design, med enklare linjer och material som tegel eller puts. Runt Mölltorp finns många lantgårdar och jordbruk med tillhörande byggnader som ladugårdar, uthus och silos. Dessa byggnader ligger omgivna av åkrar och betesmarker. Mindre torp och stugor är också en del av landskapsbilden. Dessa byggnader är ofta äldre med träpanel och små fönster.

Badplatsen i Mölltorp är en populär mötesplats med aktiviteter som beachvolleyboll och lekplats samt ramper och ilägningsplatser för vattenaktiviteter. Kyrkan, hembygdsföreningen och idrottsföreningen bidrar till sammanhållningen i Mölltorp och bidrar till ortens attraktionskraft.

Utveckling

Mölltorp kan utvecklas ännu mer som boendeort genom ett varierat utbud av bostäder, med lägenheter och parhus med egen trädgård samt fler villor.

Mölltorp har en stark koppling till friluftsliv och natur. Orten kan i framtiden fungera som en viktig hubb för cykling, med tillgång till Västra Vätternleden och andra natursköna cykel- och vandringsleder.

Orten har ett strategiskt läge längs riksväg 49, vilket gör det lätt att pendla både till och från Mölltorp. Närheten till riksväg 49 kan utnyttjas både för logistik och som skyltläge för att utveckla verksamheter i området.

Forsvik

Nuläge

Forsvik ligger geografiskt i mitten av Karlsborgs kommun mellan Bottensjön i sydöst och Viken i nordväst, dessa förbinds med Göta kanal och Forsviksån. I Forsvik bor cirka 300 invånare. Forsvik är en boendeort och sommartid ett uppskattat besöksmål, med både sevärdheter som Forsviks bruk och Göta kanal. Orten har viss service såsom obemannad butik, biblioteksfilial, friskola och sommartid caféer.

Forsvik är mest känt för Forsviks bruk, ett av Sveriges äldsta industrimiljöer med anor från 1400-talet där det idag görs olika kultursatsningar. Det finns flera bevarade byggnader från brukets storhetstid, såsom smedjan, gjuteriet och sågen. Dessa byggnader är typiskt industriella i sin arkitektur, med robusta sten- och tegelkonstruktioner, ofta med stora fönster och rymliga interiörer. Bruket är under sommarhalvåret öppet för besökare.

En annan äldre byggnad som finns kvar är Forsviks kvarn, den står som ett minne över den betydelsefulla malningsverksamhet som en gång bedrevs i orten.

I Forsvik finns många äldre trähus som speglar traditionella svenska byggstilen. Förutom de historiska byggnaderna består Forsvik till stor del av fristående enfamiljshus, varav många är från tidigt 1900-tal och framåt. Husen varierar i storlek och stil.

Utveckling

Ortens historia och kulturmiljöer kan användas som utgångspunkt för att göra Forsvik till ett centrum för hantverk och kultur. Även närheten till vattnet har potential att utvecklas som en hubb för båtliv och fiske.

Orten kan kompletteras med fler bostäder med närhet till vattnet samt i de norra delarna mer lantliga bostäder med möjlighet till mindre odling och höns.

Undenäs

Nuläge

Undenäs ligger i nordvästra delen av Karlsborg kommun och omges av öppen åker- och betesmark i väst och skog i öst. I Undenäs bor cirka 200 invånare. Undenäs är en boendeort med viss service såsom matbutik och biblioteksfilial.

Den mest karaktäristiska byggnaden i Undenäs är Undenäs kyrka som uppfördes i slutet av 1800-talet. Kyrkan är den största landsortskyrkan i Skara stift och kallas ibland Tivedens katedral.

Undenäs är en typisk landsbygdsort med villabebyggelse och stora tomter. Majoriteten av husen är äldre och i trä eller tegel.

Utveckling

Undenäs närhet till Tiveden och dess vandrings- och hästleder kan utvecklas för att locka fler besökare och näringsidkare. Så även närheten till Viken och Edsån och dess fiskemöjligheter.

Naturnära och lugnt boende med möjlighet till småskalig odling och djurhållning utgör utvecklingsmöjlighet för orten. Etablering av batterifabrik i Mariestad kan innebära att behovet av bostäder och verksamheter i denna del av Skaraborg ökar.

Bostadsförsörjningsprogram

Alla kommuner är enligt lag skyldiga att upprätta en strategi för bostadsförsörjning, vilket kräver en bedömning av bostadsbehov och utveckling baserat på befolkningsprognoser och marknadsförutsättningar. Strategin för Karlsborgs kommun bygger på analyser av den demografiska utvecklingen, där faktorer som åldrande befolkning, ökad inflyttning och Försvarmaktens expansion spelar en central roll. Underlaget har hämtats bland annat från Boverkets statistik, Statistiska centralbyråns (SCB) prognoser, samt den årliga bostadsmarknadsenkäten som ger en överblick över hushållens boendesituation. Baserat på detta har bedömningar gjorts för hur kommunen behöver anpassa bostadsproduktionen till både lokala och regionala utvecklingsmål och behov.

Befolkningsutvecklingen i kommunen visar på en åldrande befolkning, vilket skapar ett ökat behov av tillgänglighetsanpassade bostäder och särskilda boenden. Samtidigt är unga vuxna, särskilt Försvarmaktens personal, överrepresenterade i gruppen med bostadsproblem, och fler mindre lägenheter till rimliga hyror efterfrågas. Dessutom visar analysen att en betydande del av hushållen, cirka 63%, upplever återkommande problem med sin boendesituation, särskilt yngre och hushåll med barn, som ofta bor trångt.

Strategins slutsatser visar att produktionstakten av bostäder behöver öka i kommunen. Behovet visar på en utbyggnadstakt med 67–73 bostäder per år de kommande tio åren, vilket är betydligt högre än tidigare nivåer. Detta behov är

främst drivet av Försvarsmaktens utökning, där fokus bör ligga på mindre och billigare hyreslägenheter för yngre personal.

För att möta dessa utmaningar föreslås flera åtgärder. Kommunen behöver bedriva en strategisk markpolitik för att säkerställa tillgång till mark för bostadsutveckling. Det innebär bland annat att prioritera bostadsproduktion i centrala områden som Karlsborg och Mölltorp för att optimera markanvändning och infrastruktur. En annan viktig åtgärd är samverkan mellan kommunen, Försvarsmakten, bostadsbolag och andra marknadsaktörer för att anpassa bostadsproduktionen.

Prognoserna måste löpande uppdateras för att reflektera förändringar i befolkningsutveckling och marknadens dynamik. Se underlag *Bostadsförsörjningsprogram*.

Landskapsanalys

En landskapsanalys har gjorts för kommunen för att identifiera landskapets olika karaktärer och känslighet. Landskapsanalysen ska användas som stöd vid plan- eller lovgivning. Se underlag *Landskapskaraktärer*.

Lokaliseringsutredning

För att kunna analysera förutsättningarna, bedöma områdets bidrag till plan- och bygglagens syften och kommunens bostadsförsörjningsansvar samt göra noggranna avvägningar mellan de allmänna intressena har en lokaliseringsutredning tagits fram. Lokaliseringsutredningen utgör ett underlag till Karlsborgs kommuns översiktsplan och ska även utgöra underlag som lokaliseringsutredning i efterföljande planering såsom detaljplaneläggning och bygglovshantering. Lokaliseringsutredningen består av en omfattande helhetsbedömning av möjliga utvecklingsområden för olika typer av markanvändning, samt tre tematiska delar kring ianspråktagande av jordbruksmark, strandskydd inklusive landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) och Totalförsvarets militära del. Se underlag *Lokaliseringsutredning*.

Omvärldsanalys

Stora trender i omvärlden ändrar ständigt förutsättningarna för vårt samhälle. Förståelse för hur dessa krafter påverkar och vad det är som driver dem är viktigt för att kunna förutspå dess effekt både globalt och lokalt. Krafterna medför möjligheter men också utmaningar.

Det är omöjligt att förutspå framtiden eller ge en heltäckande bild av hur den kommer att se ut, men trenderna kan ge en fingervisning om vart samhället är på väg och genom att beakta dem i planeringen kan Karlsborgs kommun vara lite bättre förberedda på framtiden.

En omvärldsanalys är ett verktyg för att öka beredskapen för olika framtider och för att därigenom kunna vara proaktiv. En omvärldsanalys ska visa på troliga framtider

till skillnad från en vision som ska visa på en önskad framtid. Sveriges kommuner och regioner har tagit fram en omvärldsanalys för Sverige och Länsstyrelsen och Västra Götalandsregionen har tagit fram omvärldsanalyser för Västra Götalandsregionen.

Sveriges kommuner och regioner (SKR)

Det finns ett antal övergripande områden där det sker förändringar och detta påverkar så väl Sverige som övriga världen. Dessa förändringar är svåra att påverka och konsekvenserna kan se olika ut i olika geografiska områden. Konsekvenserna kan både utgöras av möjligheter och hot eller både och. SKR har tagit fram *Vägval för framtiden* för att stimulera till dialog och fördjupad analys i kommuner om viktiga vägval¹. De övergripande förändringskrafterna som kommunen tagit hänsyn till i sin omvärldsanalys är:

- Demografi
- Globalisering
- Grön omställning
- Värderingar
- Teknikutveckling

Kommunen har även analyserat de av SKR identifierade trenderna:

- Demokratin utmanas
- Samhällskontrakt under omförhandling,
- ”Tyckekonomin” breder ut sig, fler vägar till kunskap
- Demografiska utvecklingen utmanar
- AI förändrar arbetslivet
- Autonoma system med eller utan människa
- Invånare med alltmer ojämlika livsvillkor
- Omfattande resurser krävs för att hantera klimatförändringen
- Ökad efterfrågan på kritiska resurser

Västra Götalandsregionen

Trend- och omvärldsanalys, om ortstrukturen i Västra Götaland (3)

Omvärldsanalysen är framtagen för att öka förståelsen för hur framtiden kan se ut med avseende på ortsstrukturer. Begreppet ortstruktur används för att beskriva orter och dess relationer mellan dem i en viss geografi. Ortsstrukturen bildar ett nätverk där orter med olika förutsättningar kan komplettera varandra.

¹

<https://skr.se/styrningochledningikommunerochregioner/styraochledaorganisationochverksamhet/metodstodstyrningochledning.2019.html#b-10trendersompaverkardetkommunalaochregionalauppdraget> SKR. Hämtad 25-11-17

Karlsborg är en del av Skaraborg som är en polycentrisk struktur. Detta innebär att det i Skaraborg finns flera centralorter även om Skövde är ett centrum i delregionen, framförallt med avseende på arbetsmarknaden.

Västra Götalandsregionen har identifierat följande regionala trender: som påverkar orters utveckling:

- Ökad konkurrensen om tillgänglig mark
- Ökad bostadsbrist
- Minskad betydelse av administrativa gränser
- Ökad centralisering av service och välfärdstjänster
- Ökad medvetenhet om landsbygdens betydelse
- Ökad konkurrensen om arbetskraft och förändrat behov av kompetens
- Ökade socioekonomiska klyftor

Vad innebär detta för Karlsborgs kommun?

Samtliga trender bedöms ha påverkan på Karlsborgs kommun, men i olika omfattning. Vissa av trenderna har större påverkan på de frågor som berör mark och vattenanvändning än andra. Med utgångspunkt i detta har det gjorts ett urval av perspektiv som behöver inkluderas i ställningstaganden och riktlinjer för att styra utvecklingen åt önskvärt håll i översiktsplanen.

Karlsborgs kommun behöver vara medveten om de utmaningar som demokratin står inför med minskat engagemang i föreningar och politik. En förflyttning från fokus på individuella intressen till att arbeta för det gemensamt bästa behövs för att stärka den sociala hållbarheten. För att främja gemenskap och engagemang behövs platser och forum där människor kan mötas och diskutera. Kommunen behöver arbeta med inkludering, transparens och öppenhet för att öka tilliten till kommunen och aktivt arbeta med att inkludera olika grupper i samhällsutvecklingen.

Karlsborgs kommun behöver samverka med andra för att hantera ökade krav och komplexitet i olika kommunala processer till exempel kommunala stödfunktioner, samhällsplanering, kompetensförsörjning och digitalisering. Digitalisering, inklusive artificiell intelligens (AI), är och kommer bli en allt viktigare funktion i samhället. Såväl i arbetslivet, hemmet som i offentlig service. Framtidens vård och utbildning kommer i än större utsträckning än idag vara beroende av digitalisering. Tillgången till digitala tjänster innebär en möjlighet för kommunen att upprätthålla kvaliteten i till exempel äldreomsorgen när tillgången till arbetskraft är begränsad. Även för näringslivet i kommunen är digitaliseringen en möjlighet att utvecklas trots personalbrist. Kommunens storlek med begränsade resurser innebär en utmaning för att hänga med i utvecklingen och det finns en risk för både den kommunala organisationen och näringslivet att hamna efter.

Demografiska förändringar med en åldrade befolkning innebär utmaningar för kommunen. Det behöver byggas bostäder anpassade för äldre och det kommer ställas krav på meningsfulla aktiviteter och mötesplatser för dem. Samtidigt behöver

kommunen fokusera på att locka yngre invånare genom attraktiva boendemiljöer, bra skola och barnomsorg, en bredd av fritidsaktiviteter och väl fungerande kollektivtrafik.

Svårighet att behålla kompetens tillsammans med låg arbetslöshet gör det nödvändigt att överväga nya sätt att locka och behålla kompetent personal. Satsningar på kompetensutveckling, det livslånga lärandet, tillsammans med ny teknik, distansarbete och fler bostäder kan vara möjligheter för kommunen.

Behovet av ett varierat bostadsutbud är stort och planeringen av nya bostadsområden är utmanande då konkurrensen om marken ökar. Lokalproduktion av mat, skogsbruk, ekosystemtjänster, Försvarsmakten och ökad lokal produktion av varor ställer krav på en genomtänkt och ansvarfull markanvändning.

Slutligen måste kommunen mobilisera omfattande resurser för att hantera konsekvenserna av klimatförändringar såsom torka, bränder och skyfall. Kommunen behöver arbeta proaktivt med åtgärder och infrastruktur som mildrar konsekvenserna av klimatförändringarna och stödjer ekosystemtjänster. Detta kommer att krävas trots att Karlsborgs kommun har en gynnsam geografisk placering med relativt låg översvämningsrisk, stabil geoteknik och stora tillgång till natur. Kommunens goda förutsättningar kan medföra inflyttning av klimatflyktingar, både från Sverige och övriga världen.

Medborgardialoger

En viktig del i arbetet med översiktsplanen har varit att få med medborgarna i processen så tidigt som möjligt. En bred dialog har därför genomförts under hösten 2023. Kommunen har försökt att nå ut brett för att fånga så många medborgare som möjligt genom olika former av dialoger. Resultatet finns i sin helhet att läsa i *Underlag Dialogsammanställning – tidiga medborgardialoger*.

Sammanfattning

Allmän trivsel och samhörighet: Det är viktigt att bevara känslan av gemenskap och ansvar bland invånarna.

Infrastruktur:

- Bättre och fler cykelvägar
- Kollektivtrafiken behöver förbättras, särskilt för att underlätta för barn att ta sig runt.
- Utvidgning av industriområden samt kontorsmöjligheter
- Fler möjligheter till elbilsladdning

Boende och samhällsbyggnad:

- Behov av fler mötesplatser och aktiviteter, särskilt för barnfamiljer och seniorer.
- Ett varierat bostadsutbud behövs, med fokus på unga och gamla.
- Behov av mer service i hela kommunen
- Utveckling behöver ske i samtliga orter
- Utnyttja vattnet för att skapa attraktiva boendemiljöer
- Alla ska ha närhet till naturen, vart man än bor

Kultur och fritid:

- Större kulturutbud
- Bevara och utveckla friluftslivet.
- Förslag på fler caféer, restauranger, butiker och kulturhus.
- Fler mötesplatser behövs

Turism:

- Förlängning av turistsäsongen för att locka fler besökare och kompetens till kommunen.

Arbetsmarknad och kompetens:

- Möjlighet för invånarna att distansarbeta gynnar kommunen
- Kommunen behöver bli bättre på att få kompetensen att stanna

Utvecklingsinriktning

Översiktsplanens (ÖPs) utvecklingsinriktning beskriver hur kommunen ska utvecklas på ett strategisk plan. Dess intentioner ska finnas med i all planering och samhällsutveckling som sker. Utvecklingsinriktningen utgår från kommunens vision och baseras på information som hämtats från dialog med förtroendevalda, tjänstepersoner, näringsliv, invånare samt mål och kunskapsunderlag på kommunal, regional, nationell och global nivå.

Utvecklingsinriktningen innehåller de övergripande strukturer och samband som är relevanta på lång sikt och består av sex planeringsstrategier samt en karta med tillhörande text som beskriver dess strukturer.

Planeringsstrategier

Lagom är bäst! - balans mellan olika intressen

I Karlsborgs kommun finns en framtidstro och en mångfald av utvecklingsintressen. Kommunens utveckling ska genomsyras av balans mellan dessa. Balans mellan; människa och natur, invånare och besökare, centralort och mindre orter, Försvarsmakten och kommunens utveckling samt hållbarhetens tre dimensioner- social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Denna mångfald av intressen är en styrka, så länge de inte utvecklas på bekostnad av varandra. Det krävs samverkan mellan kommunen, invånare, näringsliv och staten för att få förståelse för de olika intressena samt en genomtänkt planering där översiktsplanen är ett viktigt verktyg. Mångfald och balans skapar ett robust samhälle för alla.

Ställningstaganden:

- Kommunen ska erbjuda invånare och besökare bra förutsättningar att komma ut i naturen utan att det sker på bekostnad av naturen själv.
- Insatser och satsningar ska fördelas mellan centralorten och de olika serviceorterna i kommunen. Respektive Orts karaktär och kvaliteter ska stärkas.
- Kommunen ska samverka med Försvarsmakten och Länsstyrelsen för att skapa balans mellan utvecklingsintressena.

Hem ljuva hem! - bostaden i fokus

Det ska finnas bostäder av varierande karaktär för alla; ungdomar ska kunna flytta hemifrån, äldre ska kunna flytta till en passande bostad och familjer ska kunna flytta till kommunen. Bostäderna ska placeras så att befintlig infrastruktur och service kan användas på ett hållbart sätt samtidigt som naturvärden inte äventyras. Tillgången till sjöar och natur ska nyttjas för att skapa trivsamma boendemiljöer där invånarna mår bra, är trygga, vill bo länge och rotar sig. Invånarna i kommunen ska känna glädje över att komma hem.

Ställningstaganden:

- Det ska möjliggöras för fler bostäder. Dessa ska bidra till ett varierat bostadsutbud där alla kan hitta ett lämpligt boende, oberoende av ålder, ekonomi eller behov.
- Närhet till infrastruktur och service ska prioriteras vid utveckling av bostadsområden.
- Närheten till vattnet ska användas för att skapa omtyckta boendemiljöer.
- Alla ska ha tillgång till grönområde 300 meter från sin bostad.
- Det ska finnas bostäder för tillfällig vistelse eller kortare boendeperioder.
- Komplettering med bostäder som stärker mindre bybildningar ska ske med hänsyn till befintlig karaktär.
- Utveckling av både bebyggelse och platser ska ske med medveten gestaltning och kvalitet.
- Entrépunkter i centralorten och serviceorterna ska utformas välkomnande.

Rätt sak på rätt plats! - ansvarsfull markanvändning

Det finns stor konkurrens om marken i kommunen; bostäder, verksamheter, jordbruk, skogsbruk, naturvärden, besöksnäring och Försvarsmakten kräver markytor. Kommunens tillväxt ska ske i samförstånd med Försvarsmakten och kommunens ställning som försvarsetablering ska stärkas. Även det ökade behovet av lokal produktion av livsmedel och produkter ska tillfredsställas och så även behovet av lokal energiproduktion och naturbaserade lösningar för att hantera klimatförändringar. Kommunen ska ha en genomtänkt markanvändning och mod att säga både ja och nej, så att rätt sak hamnar på rätt plats.

Ställningstaganden:

- Möjlighet för utveckling av verksamhetsområden ska finnas i samtliga orter så att företag kan utvecklas och etablera sig. De ska placeras så att befintlig infrastruktur ska kunna nyttjas effektivt.
- Jordbruksmarken ska värnas.
- Besöksnäringen och den infrastruktur som krävs ska utvecklas i takt med varandra.
- Kommunen ska planera så att klimatförändringar kan hanteras.
- Service ska lokaliseras till centralorten och serviceorterna, där många har tillgång till den.
- Det ska finnas möjlighet till hållbar energiproduktion.

Alla vägar bär till (och från) kommunen! - alla har möjlighet att hållbart transportera sig

Karlsborgs kommun ska ha goda kopplingar till omkringliggande orter. Kommunen ska underlätta för invånare, besökare och godstrafik att hållbart transportera sig mellan Karlsborg och omvärlden. Kommunen ska även underlätta för hållbara

transporter inom kommunen med både kollektivtrafik, cykel och gång. Det ska finnas vägar och kommunikationer som bär dit man vill.

Ställningstaganden:

- Karlsborgs kommun ska aktivt knyta an till omgivande orter; Töreboda, Mariestad, Skövde, Tibro, Hjo Askersund, Örebro och Jönköping.
- Kommunen ska verka för möjligheten att förflytta sig med kollektivtrafik inom samt till och från kommunen, för både invånare och besökare.
- Kommunen ska verka för trygga och säkra gång- och cykelvägar mellan samt inom centralort och serviceorter. Framför allt till viktiga målpunkter som skolor, mötesplatser och service.
- Kommunen ska främja utbyggnad av platsanpassad infrastruktur för hållbara transporter och resande.
- Barn och ungdomar ska självständigt kunna ta sig till mötesplatser och aktiviteter.

Starkare tillsammans! - mötesplatser och en meningsfull fritid för alla

Invånarnas delaktighet och engagemang är en av kommunens största tillgångar. Kommunen ska tillsammans med föreningsliv, invånare och andra aktörer utveckla de mötesplatser som finns samt skapat nya, inomhus och utomhus, där både arrangerade och spontana möten kan ske. Det ska finnas möjlighet till en aktiv fritid. Gemenskap och ett starkt socialt nätverk utgör grunden för trygghet och social hållbarhet. Tillgänglighet för alla, oavsett ålder eller förutsättningar, ska genomsyra utvecklingen i kommunen. Glädje och gemenskap, tillsammans är vi starka.

Ställningstaganden:

- Demokrati och delaktighet ska genomsyra utvecklingen i Karlsborgs kommun. Barn och unga är viktiga att involvera.
- Kommunen ska ta vara på och uppmuntra invånarnas driv och engagemang.
- De mötesplatser som redan finns, exempelvis lekplatser, bibliotek och badplatser, ska utvecklas. Det ska finnas mötesplatser av olika karaktär, för både arrangerade och spontana möten, i varje serviceort och ett större utbud i centralorten.
- Kommunen ska skapa mötesplatser för alla åldrar och förutsättningar. Dessa miljöer ska utformas med trygghet och jämlikhet i fokus.
- Ytor för fritidsaktiviteter ska lokaliseras med nära koppling till bostadsområden eller goda kommunikationer.
- Det befintliga utbudet av aktiviteter ska kompletteras med möjligheter att konsumera och producera kultur.
- Det befintliga utbudet av aktiviteter ska kompletteras med aktiviteter som passar oavsett väder.
- Det ska finnas goda möjligheter för idrott och fysisk aktivitet i hela kommunen.

- Sjöar, skärgård och vattendrag ska vara tillgängliga för rekreation och båtliv.
- Naturen ska upplevas nära och vara tillgänglig för rekreation och friluftsliv (cykelleder, vandringsleder, kanalen, paddling, vindskydd, grillplatser och fiske) både för kommuninvånare och besökare.
- Ytor för mobila verksamheter, kommunal närvaro och samnyttjande ska finnas i alla serviceorter.
- Kommunen som organisation ska vara närvarande i hela kommunen.

Jorden vi ärvde! - värna om jordens resurser och ta ansvar för vad vi lämnar efter oss

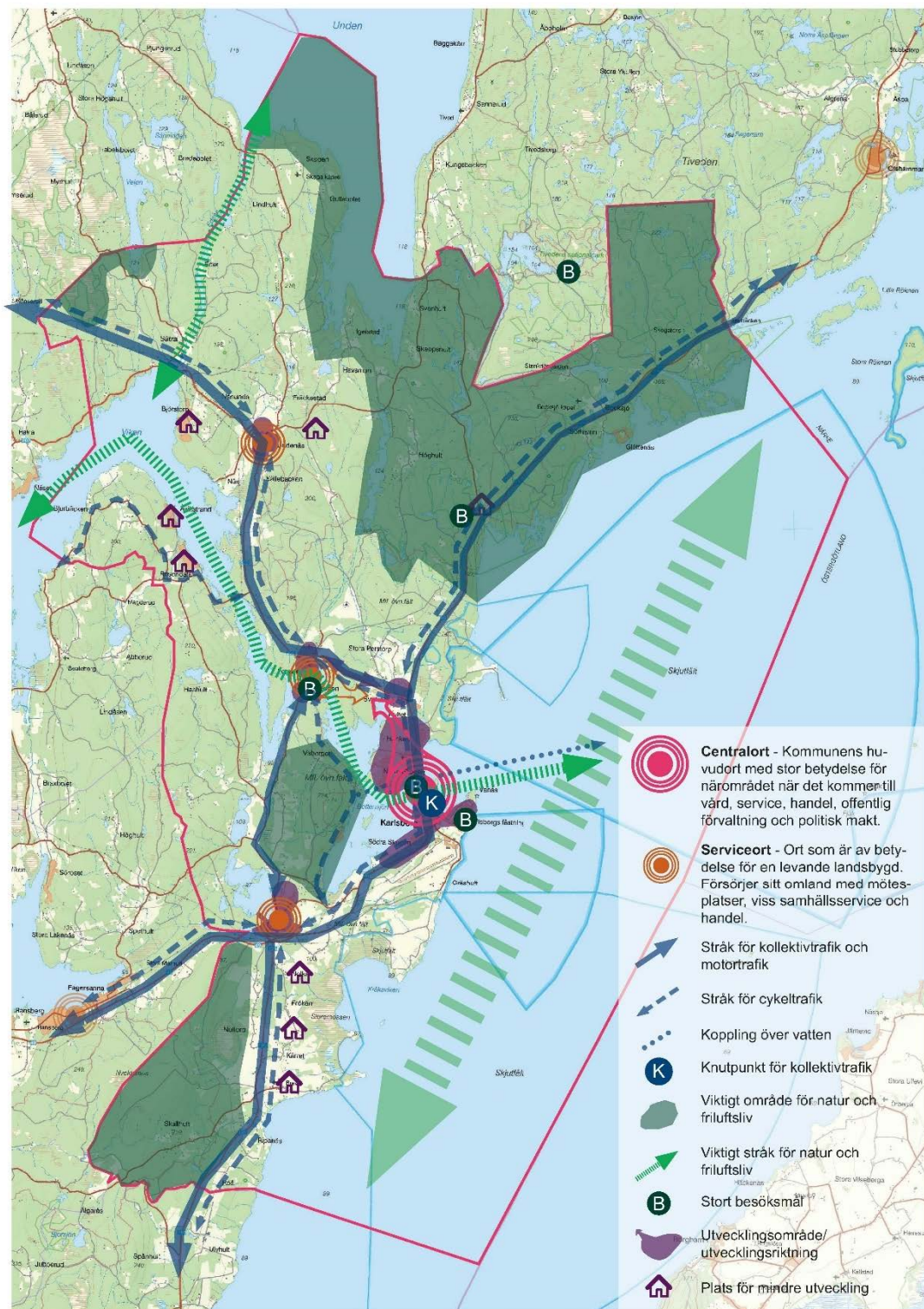
Utvecklingen ska ske i samklang med naturen och med hänsyn till kommande generationer. Karlsborgs kommun ska göra sin del för att klara av de stora utmaningar världen står inför; klimatförändringar, omställningen till fossiloberoende och minskad biologisk mångfald. Naturens egna lösningar ska användas för att minska till exempel översvämningar, värmeöar och erosion. Dessa naturbaserade lösningar innebär mervärden för både människan och den biologiska mångfalden. Jorden är bara lånad av kommande generationer och utvecklingen av kommunen ska ske med hänsyn till detta.

Ställningstaganden:

- Värdefull natur, vatten, skog och jordbruksmark ska vårdas och skyddas från exploatering och kortsiktigt ekonomiskt brukande.
- Kommunen ska föregå med gott exempel samt underlätta och uppmuntra invånare, näringsliv och andra organisationer till samverkan för att skapa en hållbar framtid.
- Ekosystemtjänster och andra naturvärden ska beaktas vid framtagande av planer och exploatering av mark.
- Det ska finnas ytor i centralorten och alla serviceorter som ger invånarna, verksamheter och andra aktörer möjlighet att dela varor och gör det enkelt att återanvända och återvinna.
- Kommunen ska arbeta för att samtliga miljö kvalitetsnormer (bullernivåer, luftkvalitet och vattenkvalitet) ska uppfyllas.
- Den gröna infrastrukturen ska bevaras och stärkas.
- Kommunen ska jobba agilt för att både organisatoriskt och planeringsmässigt kunna ställa om vid förändrade förutsättningar.
- Kommunen ska arbeta för att stärka ekosystemens resiliens. Minska sårbarheten och öka ekosystemens förmåga att förbereda sig för, klara av, och återhämta sig från klimatrelaterade förändringar.

Strategikarta

Strukturer

Utvecklingsinriktningen med tillhörande karta redovisar i generella drag kommunens långsiktiga intentioner och lyfter fram prioriteringar för utvecklingen av bebyggelse, natur och friluftsliv samt kommunikationer. För bebyggelse redovisas ortsfunktioner och prioriterade utbyggnadsriktningar för större orter samt platser för mindre kompletteringar. För natur och friluftsliv redovisas övergripande samband för de gröna och blå strukturerna, både vad gäller naturvärden och friluftslivets intressen. För kommunikationer redovisas de viktigaste kopplingarna och övergripande sambanden med fokus på utveckling för hållbara resmöjligheter och godstrafik.

Bebyggelse

Karlsborg är kommunens centralort och ska fortsatt utvecklas som huvudort med störst utbud av mötesplatser, service och handel i kommunen. Mölltorp, Forsvik och Udenäs är tre viktiga orter som ska stärkas som serviceorter då de är viktiga samlingspunkter för sina respektive omland och en levande landsbygd i kommunen. Serviceorterna ska ha viss typ av service och handel i mindre omfattning samt mötesplatser av olika karaktär.

Bebyggelseutvecklingen handlar i första hand om att ta vara på den bebyggelse som finns idag och komplettera där det finns möjlighet inom centralorten och serviceorterna. Områden för nybyggnation ligger i anslutning till centralorten Karlsborg samt serviceorterna Mölltorp, Forsvik och Udenäs samt längs stråket mellan Karlsborg och Forsvik. Detta för att på ett effektivt sätt kunna nyttja befintlig infrastruktur och service. På några platser i kommunen finns också strategiska lägen för nybyggnation i mindre omfattning, vissa för boende året runt och andra för fritidshus. Att bygga nytt är viktigt då Karlsborgs kommun har behov av både nya bostäder och verksamheter.

Natur och friluftsliv

Naturen är en viktig kvalitet för många invånare och besökare i Karlsborgs kommun. De största och viktigaste naturområdena, både med höga naturvärden och viktiga platser för friluftslivet i kommunen, ska utvecklas med huvudfokus på just naturen och människans möjlighet att ta del av naturen. Det finns fyra större områden som är av extra strategisk betydelse för detta i Karlsborgs kommun; Tiveden, Vaberget, Myrhulta mosse och Nycklamon. Vattnet är en central del i kommunens identitet och Vättern är en viktig tillgång både för natur och friluftsliv så väl som Göta kanal och Edsån. I Karlsborgs kommun finns också flera av regionens största besöksmål i form av Tiveden nationalpark, områdena kring Göta kanal och Karlsborgs fästning. Dessa målpunkter ska utvecklas för rekreation och som besöksmål med utgångspunkt i den värden som finns på dessa platser idag.

Kommunikation

Karlsborgs kommun har viktiga trafikstråk för biltrafik, godstrafik och kollektivtrafik mot Tibro och vidare till Skövde, Hjo och vidare mot Jönköping, Töreboda och vidare mot Mariestad samt Askersund och vidare mot Örebro. Kommunen ska verka

för att stärka dessa stråk och utveckla dem med extra fokus på möjligheter för hållbart resande. Inom kommunen finns även det mindre stråket mellan Mölltorp och Forsvik som är viktigt för kommunikationen mellan kommunens serviceorter. Utveckling av kommunikationer för cykel är viktiga för ökade möjligheter för hållbart resande, och speciellt för barn och unga att kunna förflytta sig självständigt. Vissa sträckor utvecklas som cykelled och vissa sträckor behöver extra säkerhet genom separerad cykelbana. Kommunikationer över vattnet behöver utvecklas både över Vättern mot Motala och den kortare sträckan som knyter samman centralorten med Vaberget, över Bottensjön.

Mark- och vattenanvändning

En hållbar och effektiv mark- och vattenanvändning är en viktig del i kommunens långsiktiga planering. Karlsborgs mark- och vattenområden har betydelse för både lokala, regionala och nationella intressen. Detta kräver en sammanhållen strategi för att hantera olika behov och konflikter mellan till exempel bostadsutveckling, naturvärden, strandskydd, verksamheter, jordbruksmark och försvaret. Översiktsplanen fungerar som ett vägledande dokument i framtida beslut om mark- och vattenanvändning.

Mark- och vattenanvändningen ska bland annat möjliggöra ytor för verksamhetsmark, service och rekreation i Karlsborgs kommun. Enligt Bostadsförsörjningsprogrammet ska det även möjliggöras för 70 nya bostäder om året under de kommande tio åren. Planförslaget ska även säkerställa utvecklingsmöjligheter för bostäder bortom den tidshorisont Bostadsförsörjningsprogrammet täcker. För att väga olika intressen emot varandra och säkerställa att det finns tillräcklig möjlighet för utveckling i kommunen har ett stort antal utvecklingsområden utvärderats utifrån olika parametrar i en lokaliseringsutredning. För mer information se underlag *Lokaliseringsutredning*.

Väsentliga samhällsintressen

Kommunen har identifierat fyra olika väsentliga samhällsintressen, alltså intressen som är av högsta vikt för kommunens utveckling och välmående.

Enligt 3 kap. 4 § miljöbalken är jordbruk en näring av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

Kommunen ser dock ett större syfte med att identifiera väsentliga samhällsintressen än endast för att motivera byggnation på jordbruksmark, då de väsentliga samhällsintressena ska ses som en prioriteringsordning för markanvändningen. I de fall det finns flera möjliga markanvändningar för ett område ska markanvändningen som uppfyller flest av ställningstagandena nedan prioriteras högst.

Ställningstaganden

Bostäder

- Tillskapande av alla former av bostäder är väsentligt samhällsintresse. Utbyggnad av bostäder som ligger i nära anslutning till befintlig infrastruktur såsom vägar och VA samt med gång- och cykelavstånd till befintlig kommunal- och kommersiell service såsom förskola och handel samt arbetsplatser ska prioriteras. Detta bidrar till att bibehålla och stärka

serviceunderlaget. Likaså ska mindre bostäder för unga, soldater och äldre prioriteras.

- Närheten till vatten och natur ska användas för att skapa omtyckta boendemiljöer.
- För Försvarsmakten är Karlsborgs kommun en mycket viktig etablering/befästning där verksamheten kommer att utökas under de närmsta åren. För att Försvarsmakten ska kunna rekrytera ny kompetens krävs fler bostäder. Om det inte kan komma till nya bostäder finns risk för att Försvarsmaktens verksamhet påverkas negativt.

Verksamheter

- Befintliga verksamheter som vill utvecklas samt verksamheter som kompletterar eller stöder det befintliga näringslivet, såsom underleverantörer, är väsentligt samhällsintresse. Även mindre verksamheter, befintliga som nya, är väsentligt samhällsintresse.
- Verksamheterna ska placeras så att befintlig infrastruktur nyttjas effektivt och i närheten av där arbetstagarna bor för att minska behovet av persontransporter.
- Då det är stor konkurrens om marken i kommunen är det ett väsentligt samhällsintresse att tillskapa ytor som möjliggör större etableringar.

Besöksnäring och friluftsliv

- Besöksnäringen är en av kommunens viktigaste näringar och friluftslivet är en av kommunens största kvaliteter som boendekommun. Bevarande och utveckling av dessa genom boendeanläggning och serviceinrättningar är därmed väsentligt samhällsintresse för kommunen.
- Mycket av friluftslivet har koppling till vattnet så som fiske och båtliv. Att tillgängliggöra detta för fler är ett väsentligt samhällsintresse.

Energiförsörjning

- Produktion, distribution och lagring av hållbar energi är ett väsentligt samhällsintresse.

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS)

Strandnära områden är en värdefull tillgång, både ur miljö- och rekreationsperspektiv. Samtidigt spelar dessa områden en viktig roll i landsbygdsutvecklingen och kan bidra till ökad attraktionskraft för boende, turism och näringsliv på landsbygden. Genom en balanserad och strategisk utveckling i

strandnära lägen kan det skapas nya möjligheter för bostäder, verksamheter och rekreation. Samtidigt som viktiga naturvärden måste bevaras och allmänhetens tillgång till stränderna säkerställas.

I enlighet med plan- och bygglagen finns det möjligheter att göra avsteg från strandskyddet för att främja landsbygdens utveckling inom så kallade LIS-områden, där särskilda skäl föreligger. Kommunen har identifierat sådana områden där en kontrollerad och varsam exploatering kan bidra till en levande landsbygd utan att äventyra de långsiktiga ekologiska och sociala värdena.

Att kunna utveckla landsbygden i strandnära lägen är en väldigt viktig fråga i Karlsborg då kommunen har 50,5 mil strandlinje och 18 procent av landytan är strandskyddad. Detta är jämförelsevis med andra kommuner i mycket.

Ställningstaganden

Detta är landsbygd

- Enligt Jordbruksverkets klassificering på nationell nivå är Karlsborgs kommun en gles landsbygdskommun. Klassificeringen görs utifrån kriterierna att kommunen har minst 50 procent av befolkningen i glest befolkade områden och mindre än 50 procent av befolkningen har mindre än 45 minuters resväg med bil till en ort med minst 50 000 invånare². Kommunens egen tolkning av definitionen i det lokala perspektivet är att hela kommunen förutom Karlsborgs tätort räknas som landsbygd. I mark- och vattenanvändningskartan finns markanvändningarna tät och gles landsbygd, dessa utgår från Boverkets bestämmelser för markanvändning och är inte kopplade till denna definition. De visar i stället på en rekommenderad framtida användning av markytorna i kommunen.

Detta är landsbygdsutveckling

- I Karlsborgs kommun innebär landsbygdsutveckling åtgärder som gynnar befolkningsunderlaget och de väsentliga samhällsintressena; bostäder, verksamheter, besöksnäring och friluftsliv samt energiförsörjning. Den stora efterfrågan som finns på bostäder i kommunen tillsammans med intressekonflikter mellan nationella och allmänna intressen som ger begränsade områden att utveckla innebär att tillskapande av bostäder på landsbygden är viktigt. Arbetsmarknaden i kommunen är god och fler arbetsgivare i närområdet, bland annat Försvarsmakten samt Volvos batterifabrik i Mariestad, kommer ha ett stort rekryteringsbehov framöver. En förutsättning för att attrahera arbetskraft som stannar länge är goda boendemiljöer. Att möjliggöra boende i Karlsborgs kommun gynnar servicen i kommunen, såväl barnomsorg som livsmedelsbutikerna. Detta är en

² <https://jordbruksverket.se/stod/eus-politik-for-jordbruk-och-fiske/var-definition-av-landsbygd#h-Beskrivningavkategorierna> Jordbruksverket. Använd 24-10-18

förutsättning för social och ekonomisk hållbarhet. Boende i kommunen minskar även pendlingsbehovet vilket gynnar den ekologiska hållbarheten. Befolkningsunderlaget gynnas även av utveckling och utbyggnation av verksamheter samt anläggningar och infrastruktur för besöksnäringen och friluftslivet.

Energiförsörjning

Energibehovet i södra Sverige är stort och omställningen till ett fossilfritt samhälle för att minska klimatpåverkan medför en storskalig elektrifiering som påverkar alla delar av regionen. Energihushållning, produktion, lagring och distribution av energi är således av stort allmänt intresse. För att klara energiförsörjningen i ett större perspektiv krävs planering av hur, var och när olika energislag används, till vilka ändamål och var energiintensiva verksamheter och hållbar energiproduktion kan lokaliseras. Lokal produktion av el från förnyelsebara källor såsom; vind, sol, vatten och biobränsle minskar sårbarheten i elsystemet, framför allt om produktionen också kan kombineras med energilagring. Ny energiproduktion kan kräva ny distribution och där med ytor för detta.

Kommunen arbetar för hållbar och robust energiförsörjning samt ett minskat energibehov genom att skapa strukturer som i så stor utsträckning som möjligt innebär en funktionsblandning, alltså att bostäder, arbetsplatser, service och fritidsaktiviteter ligger nära varandra. Genom att planera och bygga på ett sätt som ökar förutsättningarna för gång, cykel och kollektivtrafik samt andra energisnåla alternativ minskar energibehovet.

Ställningstaganden

- Energiförsörjning utgör samhällsviktig infrastruktur och ska alltid beaktas tidigt i planeringen. Skyddsavstånd för hälsa och säkerhet samt strategiskt avstånd för distribution ut i nätet ska hållas till viktiga matande ledningar.
- Kommunen är positiv till elproduktion från mindre solcellsanläggningar i befintlig bebyggelse. Det kan dels handla om större takytor inom verksamhetsområden eller mindre anläggningar inom bostadsbebyggelse.
- Kommunen är positiv till anläggningar för förnyelsebar energiproduktion.
- En energiplan ska tas fram enligt Lagen (1977:439) om kommunal energiplanering.
- I samband med framtagande av detaljplan ska alltid behov av markytor för placering av fördelningsstationer, nätstationer och utrymmen för att markförlägga ledningar, liksom utrymme för regionnätledningar i luft ses över.

Beskrivning av markanvändningar

Avsnittet redovisar mark- och vattenanvändningskarta innehållande markanvändningar med tillhörande ställningstaganden. Detta utgör grunden för kommunens prioriteringar och avvägningar mellan olika nationella och allmänna intressen och ställningstaganden kring hur mark- och vattenområden ska användas.

Samhällsplanering i Karlsborgs kommun är inte riktigt som i de flesta andra kommuner i Sverige. Kommunens många värden är allmänna intressen som bitvis överlappar varandra, vilket gör samhällsplaneringen komplex. Som utgångspunkt för markanvändningarna har underlag kopplat till värden och hänsyn använts samt att en omfattande lokaliseringsutredning har utförts.

Ytterligare lämplighetsprovning och detaljerade studier av platsens förutsättningar görs senare i planerings- och prövningsprocesserna genom exempelvis detaljplaner, förhandsbesked och bygglov.

Mångfunktionell bebyggelse

Områden för *Mångfunktionell bebyggelse* avser ha, med utgångspunkt från kommunens skala och bebyggelsestruktur, tätortsmässig karaktär och kan innehålla många olika servicefunktioner, exempelvis kontor, skola, handel, park och begravningsplats tillsammans med bostäder. Mindre verksamheter som inte är störande för omgivningen ingår också. Även en del infrastruktur ingår såsom gator, parkeringar, trafikplatser och småbåtshamn.

Ställningstagande

- Utvecklingen ska ske inom befintliga detaljplaner, genom revidering av äldre planer eller framtagande av nya.
- Förtätning och tillskapande av en blandad bebyggelse ska prioriteras.
- Användningen är en prioriterad del av kommunens utveckling.
- Småbåtshamnar ska utformas så att de inte stör det ekologiska samspelet eller påverkar allmänhetens tillgång till stranden.
- Det ska vara lätt att förflytta sig per fot eller cykel inom mångfunktionell bebyggelse samt att det ska vara god tillgänglighet till hållbara kommunikationer.
- Inom mångfunktionell bebyggelse ska det finnas god tillgång till tätortsnära natur och parker samt ett varierat utbud av mötesplatser.

- Inventering av ekosystemtjänster ska göras innan förändring av markanvändning sker för att inte bygga bort befintliga ekosystemsfunktioner såsom till exempel luftrening, temperaturdämpning eller dagvattenhantering.
- Vid om- och nybyggnation ska den gröna infrastrukturen kartläggas så att den kan tas hänsyn till och/eller återskapas.
- Inom mångfunktionell bebyggelse ska det möjliggöras för delning av saker samt återbruk och återvinning.
- Gestaltning av byggnader ska ske med koppling till platsen såsom skala, materialval och kulörer. Avsteg ska tydligt motiveras.
- Eventuella siktlinjer från vatten ska studeras och hänsyn ska tas till omgivande skala och landskap.

Sammanhängande bostadsbebyggelse

Områden för *Sammanhängande bostadsbebyggelse* består huvudsakligen av bostäder och har en tydlig beroenderelation till andra funktioner i närliggande områden eller serviceorter. I *Sammanhängande bostadsbebyggelse* ingår områden med huvudsakligen bostäder, småorter, fritidshusområden, rekreationsområde, begravningsplatser och bybildningar. Inom markanvändningen tillåts servicefunktioner, småbåtshamn och små verksamheter som inte är störande för omgivningen.

Ställningstagande

- Utvecklingen ska ske inom befintliga detaljplaner, genom revidering av äldre planer eller framtagande av nya.
- Utveckling av huvudsakligen bostäder genom förtätning och omvandling av befintlig bebyggelse.
- Bebyggelseutveckling inom sammanhängande bostadsbebyggelse ska i huvudsak etableras i anslutning till befintlig infrastruktur samt till möjlig anslutning till gemensamt VA.
- Användningen utgör en prioriterad del av kommunens utveckling.
- Småbåtshamnar ska utformas så att de inte stör det ekologiska samspelet eller påverkar allmänhetens tillgång till stranden.
- Det ska vara lätt att förflytta sig per fot eller cykel inom sammanhängande bebyggelse samt att det ska vara god tillgänglighet till hållbara kommunikationer.

- Inom sammanhängande bebyggelse ska det finnas god tillgång till tätortsnära natur samt ett varierat utbud av mötesplatser.
- Inventering av ekosystemtjänster ska göras innan förändring av markanvändning sker för att inte bygga bort befintliga ekosystemsfunktioner såsom till exempel luftrening, temperaturdämpning eller dagvattenhantering.
- Vid om- och nybyggnation ska den gröna infrastrukturen kartläggas så att den kan tas hänsyn till och/eller återskapas.
- Inom sammanhängande bebyggelse ska det möjliggöras för delning av saker samt återbruk och återvinning.
- Gestaltning av byggnader ska ske med koppling till platsen såsom skala, materialval och kulörer. Avsteg ska tydligt motiveras.
- Eventuella siktlinjer från vatten ska studeras och hänsyn ska tas till omgivande skala och landskap.

Verksamheter och industri

Användning *Verksamheter och industri* är områden för alla former av verksamheter. Både mindre verksamheter som snickeri eller bilmekaniker samt verksamheter som kan vara störande för omgivningen på något sätt och inte är lämpliga att blanda med bostäder. Det kan till exempel vara verksamheter som är ytkrävande, genererar tung trafik eller påverkar omgivningen med buller eller lukt.

Ställningstagande

- Utvecklingen ska ske inom befintliga detaljplaner, genom revidering av äldre planer eller framtagande av nya.
- Avstånd till annan bebyggelse och viktiga funktioner ska säkerställas för att minska påverkan av eventuellt buller och trafikflöden med tung trafik. Även visuella barriärer såsom grönska eller annan avskärmning kan vara önskvärt.
- Energiproduktion och annan infrastruktur för elförsörjning kan tillåtas om platsen genom utredning anses lämplig.
- Inventering av ekosystemtjänster ska göras innan förändring av markanvändning sker för att inte bygga bort befintliga ekosystemsfunktioner såsom till exempel luftrening, temperaturdämpning eller dagvattenhantering.
- Vid om- och nybyggnation ska den gröna infrastrukturen kartläggas så att den kan tas hänsyn till och/eller återskapas.

- Bebyggelse med skyltlägen mot mångfunktionell bebyggelse, bostäder, transportstråk eller farleder på vatten ska ges extra omsorg i gestaltning och utformning.

Tät landsbygd

Användningen *Tät landsbygd* är markområden som är möjliga för flera olika funktioner och där det inte är nödvändigt eller möjligt att ange vilka markområden som bör användas för vad. *Tät landsbygd* ligger i nära anslutning till en serviceort eller större väg och har en landsbygdskaraktär med möjlighet till bybildningar eller förtätning bland befintliga bostäder. *Tät landsbygd* avser att komplettera befintlig bebyggelse och möjliggör även för vissa, icke störande, verksamheter.

Ställningstagande

- Lämpligheten för bebyggelseutveckling prövas företrädesvis med förhandsbesked och bygglov så länge inte detaljplanekravet i PBL inträder. Delar av Tätare landsbygd omfattas av gällande detaljplaner och områdesbestämmelser.
- Möjliggöra för naturnära boende, alltså bostäder i direkt anslutning till natur med möjlighet till småskalig odling och/eller mindre djurhållning. Tomtstorlekarna är större än i ett tätbebyggt villaområde.
- Naturresurser, exempelvis skogs- och jordbruksmark samt sjöar och vattendrag ska värnas. Se underlag *Lokaliseringsutredning* och *Analys Karlsborgs jordbruksmark* för vägledning.
- Inventering av ekosystemtjänster ska göras innan förändring av markanvändning sker för att inte bygga bort befintliga ekosystemsfunktioner såsom till exempel luftrening, temperaturdämpning eller dagvattenhantering.
- Bebyggelseutveckling inom *Tät landsbygd* ska i huvudsak etableras i anslutning till befintlig infrastruktur och anpassas till landskapsbilden samt befintlig bebyggelse och dess struktur. Se underlag *Landskapskaraktärer* för vägledning.

Gles landsbygd

Användningen *Gles landsbygd* är markområden som är möjliga för flera olika funktioner och där det inte är nödvändigt eller möjligt att ange vilka markområden som bör användas för vad. Inom *Gles landsbygd* sker bebyggelseutveckling i begränsad omfattning och med glesare bebyggelsestruktur. Skog- och jordbrukets intressen och fortsatta utveckling är en viktig del i markanvändningen.

Ställningstagande

- Lämpligheten för bebyggelseutveckling prövas företrädesvis med förhandsbesked och bygglov så länge inte detaljplanekravet i PBL inträder.

Delar av *Gles landsbygd* omfattas av gällande detaljplaner och områdesbestämmelser.

- Byggnation får ske i begränsad omfattning. Utveckling av generationsboende ska möjliggöras.
- Naturresurser, exempelvis skogs- och jordbruksmark samt sjöar och vattendrag ska värnas. Se underlag *Lokaliseringsutredning* och *Analys Karlsborgs jordbruksmark* för vägledning.
- Hållbar energiproduktion och annan infrastruktur för elförsörjning kan tillåtas om platsen genom utredning anses lämplig.
- Ny bebyggelse bör anpassas till landskapsbilden enligt beskrivningarna nedan, samt befintlig bebyggelse och dess struktur. Se underlag *Landskapskaraktärer* för vägledning.

Areell näring – jordbruksmark

Användningen *Areell näring* omfattar områden för jordbruk samt miljöer och landskap med höga kulturmiljövärden, naturvärden eller sociala värden kopplat till jordbruket. Inom områden för areella näringar har jordbrukets intressen och livsmedelsförsörjning företräde.

Ställningstagande

- Byggnation på jordbruksmark medges med stark restriktivitet. Dock ska utveckling av befintliga bostäder samt generationsboende möjliggöras för att säkra jordbrukets fortsatta drift och upprätthållande av kulturlandskapet.
- Förutsättningar för att bruka marken ska prioriteras före andra markanvändningar.
- Vid eventuell byggnation på jordbruksmark ska minst majoriteten av följande kriterier vara uppfyllt:
 - Det går att utnyttja den ianspråktaga marken effektivt och ytsnålt.
 - Befintlig infrastruktur kan nyttjas.
 - Den ligger inom gångväg, 400 meter, till någon service såsom skola, förskola, kollektivtrafik eller livsmedelsbutik.
 - Det möjliggör besöksnäring och friluftsliv som är kopplat till jordbrukets verksamhet såsom gårdsbutik eller kursverksamhet.
 - Brukningsenhetens totala kvalitet försämras inte nämnvärt. Se underlag *Lokaliseringsutredning* och *Analys Karlsborgs jordbruksmark* för vägledning.

- Energiproduktion och annan infrastruktur för elförsörjning kan tillåtas om platsen genom utredning anses lämplig.
- Ny bebyggelse ska anpassas till landskapsbilden samt befintlig bebyggelse och dess struktur.
- Jordbruk som har ett betydande kulturhistoriskt värde, både som geografisk plats och/eller verksamhet, ska skyddas och bevaras som en del av kommunens kulturarv.

Natur och friluftsliv

Markanvändningen *Natur och friluftsliv* innefattar större sammanhängande områden där värden för friluftsliv inklusive småbåtshamn, begravningsplatser, natur- och kulturmiljö, biologisk mångfald och ekosystemtjänster är prioriterade och förvaltas med hänsyn till friluftslivet. Områdena ska vara allmänt tillgängliga och kan innehålla övernattningsmöjlighet för det rörliga friluftslivet, skidspår, vandringsleder, motionsslingor, cykelleder mm. Områdena kan ha olika karaktär och användning beroende på årstid.

Ställningstagande

- Natur- och kulturvärden ska så långt som möjligt värnas och stärkas.
- Bebyggelseutveckling i och i anslutning till natur- och friluftslivsområden kan tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Hänsyn ska då tas till naturvärden och landskapsbild. Se underlag *Landskapskaraktärer* för vägledning.
- Ändringar och kompletteringar av befintlig bebyggelse kan tillåtas. Inom detaljplanlagt område gäller detaljplan.
- Alla anläggningar såsom vindskydd, bryggor och småbåtshamnar ska utformas så att de inte stör det ekologiska samspelet eller påverkar allmänhetens tillgång till stranden.
- Tillgängligheten till olika mötesplatser ska utvecklas utifrån både människors och platsens olika förutsättningar. Hållbara transporter till besöksmål och platsernas utformning är prioriterade för att skapa möjligheter för alla.

Rekreatiionsstråk cykel

Inom markanvändningen *Rekreatiionsstråk cykel* avses funktionen att transportera sig med cykel trafiksäkert men dock inte nödvändigtvis på cykelväg.

Ställningstagande

- Rekreatiionsstråken ska öka tillgängligheten till områden för natur och friluftsliv.

Vatten

Markanvändningen *Vatten* avser de större sjöar och vattendrag som finns i kommunen. Användningen *Vatten* anges för vattenområden som är lämpliga för olika användningar men där det inte är nödvändigt eller möjligt att avgöra den exakta platsen. Markanvändningen *Vatten* innehåller småbåtshamn, yrkesfiske, friluftsliv och farleder för sjöfart. Mindre vattenområden kan ingå i de andra markanvändningarna.

Ställningstagande

- Vattenområden som har ett historiskt eller kulturellt värde ska skyddas och bevaras. Dessa områden ska planeras och utvecklas med hänsyn till kulturhistoriska miljöer och landskapsbilden.
- Småbåtshamnar ska utformas så att de inte stör det ekologiska samspelet eller påverkar allmänhetens tillgång till stranden.
- Vattenområden med höga naturvärden ska skyddas från exploatering och störande verksamheter. Prioritet ska ges åt att bevara vattenkvaliteten och de ekologiska funktionerna.
- Vattenområden som är viktiga för yrkesfiske eller vattenbruk ska skyddas och utvecklas för att främja hållbart fiske och vattenbruk.
- Vattenområden som utgör viktiga farleder för sjöfart och transport ska skyddas och utvecklas för att främja sjötrafikens säkerhet och effektivitet. Infrastrukturer för sjötransporter ska utvecklas i samråd med berörda myndigheter.

Transportinfrastruktur

Markanvändningen *Transportinfrastruktur* avser funktionen för det övergripande infrastrukturnätet. *Transportinfrastruktur* redovisar den fysiska utbredningen för respektive transportsätt.

Ställningstagande

- Transportinfrastrukturen utgör en viktig del för kommunens långsiktiga beredskap och resiliens.

Väg

Inom markanvändningen *Väg* avses funktionen för det övergripande vägnätet som har betydelse för trafikförsörjning såsom kollektivtrafik, person/biltrafik och gods, inom samt till och från kommunen.

Ställningstagande

- Utpekad vägnät har en särskild trafikförsörjande funktion.
- Framkomlighet för blåljusverksamhet ska prioriteras.
- Utbyggnad och säkerställande av gång- och cykelvägar ska prioriteras före utbyggnad av vägar.

Gång och cykel

Inom markanvändningen *Gång-och cykelväg* avses det övergripande vägnätet som har betydelse för trafikförsörjningen till viktiga målpunkter. *Gång-och cykelvägs* funktionen är att transportera sig på ett trafiksäkert sätt för oskyddade trafikanter.

Ställningstagande

- Utbyggnad och säkerställande av gång- och cykelvägar ska prioriteras före utbyggnad av vägar.

Båt

Inom markanvändningen *Båt* avses funktionen att transportera sig på vatten.

Ställningstagande

- Områden med högt kultur- och naturhistoriskt värde ska skyddas från tung eller ovarsam båttrafik.
- Turism som främjar lokal kultur och historia ska uppmuntras.
- Båttrafiken ska integreras med andra transportmedel för att underlätta övergång mellan bil, cykel och kollektivtrafik.

Värden och hänsyn

Detta kapitel behandlar hur Karlsborgs kommun avser ta hänsyn till riksintressen och allmänna intressen i mark- och vattenanvändningen. Dessa intressen är mycket viktiga för dialogen mellan stat och kommun när det gäller hushållning med mark- och vattenområden.

Riksintressen

Syftet med riksintressen är att säkerställa att statliga intressen tillgodoses i planeringsprocessen. Riksintressena ska skyddas mot åtgärder som innebär påtaglig skada på intresset eller avsevärt kan försvåra möjligheterna att nyttja intresset. Riksintressena regleras i de hushållningsbestämmelser som finns i 3 och 4 kap. i Miljöbalken.

Riksintressen 3 kap.

Fokuserar på specifika nationella intressen och funktioner (t.ex. naturvård, infrastruktur, totalförsvaret) med ett visst skydd. Det är flexibelt och kan hantera intressekonflikter genom avvägningar.

I Karlsborg finns:

- Yrkesfiske
- Naturvård
- Kulturmiljövård
- Friluftsliv
- Energiproduktion
- Kommunikationer
- Totalförsvaret

Riksintressen 4 kap.

Skyddar geografiskt avgränsade områden med högt natur- och kulturvärde och har striktare skyddsregler där exploatering ska undvikas för att bevara områdets unika landskapskaraktär.

I Karlsborg finns:

- Rörligt friluftsliv
- Natura 2000

Förhållningssätt

För samtliga riksintressen gäller att de ska skyddas mot påtaglig skada och riksintressenas kärnvärden ska beaktas i kommunens planläggning. Hänsyn till och anpassning av de berörda ytorna görs i detalj i samband med detaljplanering eller bygglovsprövning och då behöver hela objektsbeskrivningen för det specifika riksintresseområdet läsas.

Påverkan

Karlsborgs kommuns bedömning är att riksintressenas kärnvärden inte påverkas negativt. Föreslagen utveckling i översiktsplanen innebär att inga eller endast mindre ytor som föreslås få ny eller ändrad användning i markanvändningskartan berör något av riksintressena yrkesfiske, naturvård och kommunikationer. För riksintresse naturvård föreslås en ändring av ett av de geografiska områdena; Örlendalen-Mölltorpsplatån. Riksintressena kulturmiljö och friluftsliv 3 kap och 4 kap påverkas av planförslaget men kommunen bedömer att det i fortsatt planering och lovgivning går att planera så att riksintressenas värden säkerställs. Riksintresse Totalförsvarets värden är tillgodosett och kommunens bedömning är att den föreslagna markanvändningen inte innebär påtaglig skada på påverkansområde för buller eller annan risk.

Riksintresse för yrkesfiske

Riksintresset innebär att planeringen för användning av mark- och vattenområden ska säkerställa fiskesektorns tillgång till fångstområden, MB 3 kap 5§. Det är också avgörande att planeringen säkrar viktiga lek- och uppväxtområden för betydande arter, samt nödvändig infrastruktur i form av hamnar som möjliggör exempelvis landning, samt underhåll och service av fiskefartyg.

Förhållningssätt

Riksintresset ska skyddas mot påtaglig skada och riksintressets kärnvärden ska beaktas i kommunens planläggning och annan tillståndsprövning.

Fångstområden

Vättern (RI YF 75), Bottensjön (RI YF 80) och Viken (RI YF 78) är utpekade som fångstområden av riksintresse för yrkesfisket. Syftet är att skydda dessa sötvattenområden då de har avgörande betydelse för näringen. Utgångspunkten för riksintresset är det yrkesmässiga fiskets intresse och bidrag till livsmedelsproduktionen. Trots låg arealavkastning är Vättern ett exempel på en sjö med flera yrkesfiskare tack vare sin stora yta.

Påverkan: Inom markanvändningen *Vatten* ska yrkesfisket skyddas och hållbart fiske främjas. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Lek- och uppväxtområden

I Vättern finns tre områden; Flisan-Karlsborg-Ombo öar, Norra Vättern, och Tängan, som utgör viktiga lek- och uppväxtområden för röding och sik och som av den anledning omnämns som särskilda delområden inom riksintresseområdet Vättern (RI YF 75). Arterna leker i samma områden med tidsmässig förskjutning. Då fiskbestånden är svaga har fiskeförbud införts för alla fiskeredskap utom handredskap och finmaskiga nät. Lekområden anses vara avgörande för att bevara beståndet av röding och sik i sjön.

Påverkan: Inom markanvändningen *Vatten* ska yrkesfisket skyddas och hållbart fiske främjas. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Riksintresse för naturvård

Riksintresset innebär att det utpekade området ska skyddas mot påtagliga skador i naturmiljön, MB 3 kap 6§. Graden av skydd är reglerat i miljöbalken. I Karlsborgs kommun finns det sju områden utpekade som riksintresse för naturvård. Några av områdena har också överlappande riksintressen såsom kulturmiljövård, friluftsliv, Natura 2000 och rörligt friluftsliv.

Förhållningssätt

Riksintresset ska skyddas mot påtaglig skada och riksintressets kärnvärden ska beaktas i kommunens planläggning och annan tillståndsprövning. Värdena knutna till riksintresset är en stor tillgång för kommunen och Karlsborgs kommun har för avsikt att värna dessa.

Skogsbruk ska ske med stor naturvårdshänsyn. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner bör ej utföras. Våtmarkers värde ska bevaras och skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Jordbruk med åkerbruk, betesdrift i naturbetesmarker och skötsel av landskapselement ska försätta ske i så stor mån som möjligt. Igenväxning, skogsplantering på jordbruksmark samt andra ingrepp såsom olämpligt placerad bebyggelse eller andra anläggningar ska undvikas.

Centrala Tiveden (NRO-14-044)

Centrala Tiveden är sedan 1983 främst avsatt som nationalpark. Området har bevarad urskogsmark med typiska naturmiljöer och en rik mångfald av kryptogamflora, insikter samt växt- och djurarter som är knutna till äldre barrskog. Den omfattas av Natura 2000 och har en vildmarksprägel med sina av stora områden av blockterräng och sprickdalar. Landskapet är kuperat med inslag av torvmarker, sumpskogar och tallmossar samt fler tjärnar. Hällmarkstallskogar täcker stora delar av området, med tallar upp till 250 år gamla. Som en kärnregion i ett av Sveriges större och relativt opåverkade skogsområde har området ett betydande vetenskapligt och naturvårdsmässigt värde och har använts som referensområde i naturvårdstudier samt varit föremål för forskning av växtliv och fågelfauna.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Centrala Tiveden ligger inom markanvändningen *Natur och friluftsliv*. Inga utvecklingsområden är utpekade inom riksintresset. Bebyggelseutveckling får i denna markanvändning endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Myrhulta mosse (NRO-14-043)

Myrhulta mosse är ett varierat och intakt myrkomplex med representativa myrtyper och en rik fauna och flora. Det inkluderar platåmossar, excentriska mossar och sluttande mossar, samt ett soligt kärr, topogena kärr och små svagt välvda mossar. Naturvärdena ligger i dess mångfald, skogs-myrmosaik, och den rika floran och faunan.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Myrhulta mosse ligger inom markanvändningen *Natur och friluftsliv*. Inga utvecklingsområden är utpekade inom riksintresset. Bebyggelseutveckling får i denna markanvändning endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Perstorpsfältet - Bölets ängar (NRO-14-060)

Perstorpsfältet-Bölets ängar utgörs av ett välutvecklat randdelta och är beläget söder om Tivedens sprickdalsterräng. Området präglas av ett stort isälvsdelta med en distalbrant mellan Moliden och Solbacken. De basiska bergarterna ger möjlighet till en mångfald av art- och individrika växtsamhällen med arter som bland annat kattfot, slättergubbe och ormtunga samt mycket mer. Slätteräng och naturbetesmarker av högsta naturvärde, bestående av blandlövhage och björkhage, finns även vid Bölet.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Perstorpsfältet- Bölet ängar ligger inom markanvändningarna *gles landsbygd*, *natur och friluftsliv* samt *areella näringar*. Inga utvecklingsområden är utpekade här och bebyggelseutveckling får i samtliga av dessa tre markanvändningar endast ske i begränsad omfattning. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Skallhultsplatån (NRO-14-092)

Deltaområdet Skallhultsplatån är av stor betydelse för förståelsen av isavsmältningen i Vättersänkan. Området ligger nordväst om en platå av gnejs och består av en platå som anses ha bildats supraakvatiskt, det vill säga ovanför vattenytan under isavsmältningen. Terrängen är kuperad med kullar, sänkor samt åsar, och det finns flera strömrännor längs kanten av platån. Mestadels är området täckt av barrskog, men kärr med mesotrof vegetation, inklusive kärrbräken samt tallmoar förekommer även inom området. I närheten av Skallhult finns även en jordbruksbygd.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Skallhultsplatån ligger inom markanvändningarna *gles landsbygd* och *natur och friluftsliv*. Inga utvecklingsområden är utpekade här och bebyggelseutveckling får i båda markanvändningar endast ske i begränsad omfattning. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Unden - Velenområdet (NRO-14-036)

Området omfattar sjöarna Unden och Velen samt sjön Sänningen. Det mellan de västsvenska gnejserna och östra Sveriges svekokarelska bergarter och består av

vulkaniska bergarter och ultrabasiska bergarter. Unden är en djup klarvattenssjö med artrik fiskfauna som försörjer Göta kanal med vatten. Velen har studerats för sin speciella hydrologi, medan Sänningen har ett bestånd av flodkräftor och långgrunda stränder med rik flora. Området är viktigt för studier av det fennoskandiska urbergets orogenes. Dess skönhet, unika egenskaper och goda bär- och svampförekomst lockar även friluftsliv, särskilt i den östra delen.

Påverkan: Alla ytor som berörs av riksintresse Unden- Velenområdet ligger inom markanvändningen *Gles landsbygd*. Inga utvecklingsområden är utpekade här och bebyggelseutveckling får endast ske i begränsad omfattning. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Vättern (NRO-14-078)

Vättern är Sveriges näst största sjö, belägen mellan landskapen Västergötland och Östergötland. Sjöns fina vattenkvalitet och det kalla vattnet stödjer en krävande och mångfaldig flora och fauna, inklusive 28 fiskarter, varav den välkända vätternrödingen. I faunan ingår ett antal s.k. glacialmarina relikter. Landskapsbilden är säregen med skärgård i norr och öppna vattenytor i söder. Området har rikt historia och kultur, och sjön är en viktig del av Natura-2000 områden samt utnyttjas både som dricksvatten och recipient för avloppsvatten.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Vättern ligger inom markanvändningen *Vatten*. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Vätterstrand Klanghamn – Igelbäcken (NRO-14-061)

Området utgör ett strandområde och öar belägna i kuperad terräng. Området präglas av delvis orörda hållmarkstallskogar och lövrika sluttningar i grönstensstråk. Berggrunden domineras av granit, men inslag av grönsten och diabas påverkar vissa delar av området. Graniten ger upphov till en terräng med rundhällar och stora höjdskillnader. Hållmarkstallskogar med delvis mycket gamla träd, barrblandskogar, ädellövskogar och artrika gräsmarker med kalkgynnade växter finns inom området. Klippstrandzonen vid Vättern är ett område med en rik biodiversitet och är känt för att vara en av Sydsveriges mest intressanta platser för så kallade epilitiska kryptogamsamhällen, med många sällsynta och hotade arter. Inom området finns också lekplatser för vätteröring.

Påverkan: Alla ytor som berörs av riksintresse Vätterstrand Klanghamn- Igelbäcken ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv* samt *sammanhängande bebyggelse*. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. I markanvändningen *Sammanhängande bebyggelse* ska utveckling av huvudsakligen bostäder ske genom förtätning och omvandling av befintlig bebyggelse. Därmed kan riksintresset påverkas av planförslaget. Kommunen bedömer dock att det i fortsatt planering och lovgivning

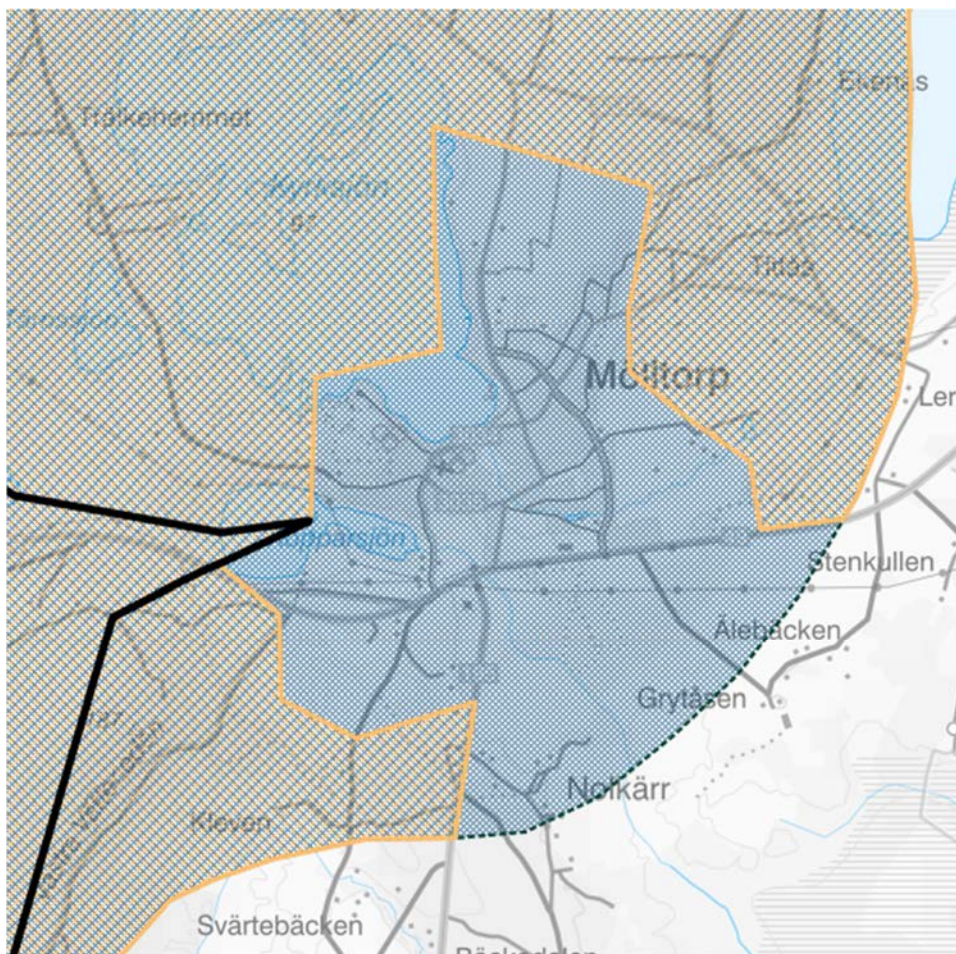
går att planera så att riksintressenas värden säkerställs. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Örlendalen-Mölltorpsplatån (NRO 14077)

Sänkan som sträcker sig mellan Örlen och Mölltorp utgör den största och lägsta passagen i höjdområdena väster om Vättersänkan. Det är även tappningsområdet för Baltiska issjön och inkluderar ett islälvsdelta samt ett strandhak. Området kännetecknas av representativa naturbetesmarker vid Årtekärr. Här återfinns delar med rika och mångfaldiga växtsamhällen, där arter såsom kattfot, jordtistel, darrgräs, stagg, svinrot och fältgentiana frodas. Landskapet består i huvudsak av en markant, flack dalgång men har även partier som är kuperade, främst på grund av olika glacifluviala formationer, samt flera sjöar som ingår i eller berörs av området.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Örlendalen-Mölltorpsplatån ligger inom markanvändningarna *gles landsbygd, tät landsbygd, natur och friluftsliv, areella näringar, sammanhängande bebyggelse, verksamheter, transportinfrastruktur, vatten och mångfunktionellbebyggelse*. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Då riksintresset innefattar hela Mölltorp föreslås en ändring av riksintressets avgränsning. Mölltorp är idag kommunens näst störta ort med både bostäder, verksamheter och service. Riksintressets värden som beskrivs ovan med till exempel naturbetesmarker finns inte i detta mer tätbebyggda område.

Figur 4 Förslag på område som ska exkluderas ur Örlendalen-Mölltorpsplattån, Riksintresse Naturvård MB 3 kap 6§. Blå yta anger nuvarande avgränsning av riksintresset. Orange yta anger nytt förslag för avgränsning av riksintresset.

Riksintresse för kulturmiljövård

Riksintresset innebär att det utpekade området ska skyddas mot påtagliga skador i kulturmiljön, MB 3 kap 6§. Graden av skydd är reglerat i miljöbalken. I Karlsborgs kommun finns det fem områden utpekade som riksintresse för kulturmiljövård.

Förhållningssätt

Riksintresset ska skyddas mot påtaglig skada och riksintressets kärnvärden ska beaktas i kommunens planläggning och annan tillståndsprövning. Värdena knutna till riksintresset är en stor tillgång för kommunen och Karlsborgs kommun har för avsikt att värna dessa. Några av områdena har också överlappande riksintressen såsom naturvård, friluftsliv, Natura 2000 och rörligt friluftsliv.

Edet-Sätra (KR03)

Edsån förbinder Uden via Edet med Sätra och sjön Viken. Sedan medeltiden har Edsåns vattenflöde varit en viktig källa till kraft och en betydande faktor för lokaliseringsbeslut, vilket fortfarande är avgörande för vattenregleringen i Göta

kanals västgötadel. Vid Edet har miljön formats av behoven från kanalbolaget för vattenreglering och av sågning av omgivande skogsområden. Miljöerna längs Edsån berättar om hur tillgången på vattenkraft och skog var avgörande för lokaliseringen under en preindustriell era. De visar också hur anläggandet av Göta kanal var beroende av tillgången på vatten för både försörjning och kraftproduktion. Edet – sätra området inkluderar även flera bostäder, hamnmagasin, grindstugor, ekonomibyggnader, smedjor och mycket mer.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Edet-Sätra ligger inom markanvändningarna *areella näringar, tät landsbygd, gles landsbygd och vatten*. Det finns ett utvecklingsområde inom riksintresset. Därmed kan riksintresset påverkas av planförslaget. Kommunen bedömer att det i fortsatt planering och lovgivning går att planera så att riksintressets värden säkerställs.

Forsvik (KR04)

Forsvik är en bruks- och industrimiljön mellan två sjöar från 1800-talet, där vattenkraften sedan medeltiden har möjliggjort olika typer av industriverksamheter. Industrimiljön bestående av bland annat träsliperi, kraftstation, gjuteri, verkstad och kontor är tät längs strömfåran, där medadels är byggnaderna byggda av tegel och trä. Andra strukturer i anslutning till fall och sjöar inkluderar fördämningar, broar och bryggor. Bruksherrgården och kyrkan är synliga från Bottensjön. Egnahemsbebyggelse finns både söder om bruket längs vägen till Göta kanal och söder om kanalen.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Forsvik ligger inom markanvändningarna *mångfunktionell bebyggelse, sammanhängande bebyggelse, natur och friluftsliv, tät landsbygd och vatten*. Det finns ett flertal utvecklingsområden inom riksintresset. Därmed kan riksintresset påverkas av planförslaget. Kommunen bedömer att det i fortsatt planering och lovgivning går att planera så att riksintressets värden säkerställs.

Granvik (KR06)

Granvik är en industri- och bruksmiljö från 1600-talet och framåt. Granvik är beläget i närheten av större vattenfall och här finns lämningar från järntillverkning, skogsbruk och sågverksamhet. En herrgård med 1800-talsprägel samt en engelsk park är en del av området tillsammans med arbetarbostäder samt lämningar efter industriell verksamhet. Hyttehamn med torpstugor och skyddad liten hamn är också en del av det mångfacetterade området.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Granvik ligger inom markanvändningarna *natur och friluftsliv (till största del), gles landsbygd och sammanhängande bebyggelse*. Det finns inget utvecklingsområde inom riksintresset. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Göta kanal (O99)

Göta kanal utgör en kanalmiljö som återspeglar industrialiseringens tekniska framsteg och det tidiga 1800-talets skapande av ett nationellt kommunikationsnät genom en

vattenburen kommunikationsled. Kanalmiljön i Karlsborgs kommun är omgiven av grönska, promenad- och cykelstråk samt många anläggningar längs kanalen såsom pirar, fyrar, slussar, broar och boställen. Platser som Forsvik och Rödesund visar kanalens historiska och arkitektoniska betydelse med inspektorsbostäder och vackra sekelskiftesvillor. Utsikter över sjöarna förstärker upplevelsen av kanalmiljön. Kanalens militärhistoriska betydelse tydliggörs genom dess nära koppling till uppförandet av Karlsborgs fästning.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Göta kanal ligger främst inom markanvändningarna *transportinfrastruktur* och *vatten*. I Karlsborg och Forsvik ligger delar av riksintresset inom markanvändningen *mångfunktionell bebyggelse*. Det finns inget utvecklingsområde inom riksintresset. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Karlsborg - Vaberget (KR05)

Karlsborg är en av landets bästa bevarande befästningsmiljöer från 1800-talet med stor betydelse för nationell och internationell försvars- och befästningshistoria. Karlsborg tjänar som ett exempel på en centralfästning med komplementanläggning på Vaberget, där landets första bergfästning samt Vanås fyr även återfinns. Flera välbevarade byggnader samt andra strukturer som uttrycker riksintresset finns här. Dessa inkluderar en ammunitionsfabrik, stenhuggeri, Garnisonssjukhus, kronobageriet, havremagasinet och den historiska Kungsvillan.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Karlsborg- Vaberget ligger inom markanvändningarna *mångfunktionell bebyggelse*, *natur och friluftsliv*, *vatten*, *verksamheter*, *transportinfrastruktur* och *tät landsbygd*. Det finns två utvecklingsområden inom riksintresset. Därmed kan riksintresset påverkas av planförslaget. Kommunen bedömer att det i fortsatt planering och lovgivning går att planera så att riksintressets värden säkerställs.

Riksintresse för friluftsliv

Riksintresset innebär att det utpekade området ska skyddas mot påtagliga skador som kan påverka friluftslivet, MB 3 kap 6§. Graden av skydd är reglerat i miljöbalken. I Karlsborgs kommun finns det tre områden utpekade som riksintresse för friluftsliv. Några av områdena har också överlappande riksintressen såsom naturvård, kulturmiljö, friluftsliv, Natura 2000 och rörligt friluftsliv.

Förhållningssätt

Riksintresset ska skyddas mot påtaglig skada och riksintressets kärnvärden ska beaktas i kommunens planläggning och annan tillståndsprövning. Värdena knutna till riksintresset är en stor tillgång för kommunen och Karlsborgs kommun har för avsikt att värna dessa. Stora ytor helt utan bebyggelse ska bevaras. Ny bebyggelse får endast tillkomma om det sker med hänsyn till friluftslivets intressen samt ges en underordnad roll i förhållande till landskapet.

Göta kanal (FO 10)

Göta kanal, ett av 1800-talets största anläggningsprojekt, sträcker sig från Karlsborg vid Vättern till Sjötorp vid Vänern. Den slingrar sig genom ett landskap med öppna åkrar, barrskog och lövskogsdungar. Trots att kanalen inte längre används för godstransport, är den internationellt känd som ett av Sveriges främsta kulturhistoriska monument och ett populärt turistmål. Området runt kanalen erbjuder många land- och vattenaktiviteter. Besökare kan nyttja cykel- och vandringsleder genom natursköna områden och kulturlandskap. Det finns möjligheter för båt- och kanotsport samt camping och övernattningsutomhus. Andra aktiviteter inkluderar promenader längs kanalen, skridskoåkning på vintern och simning. Dessutom finns möjlighet till fritidsfiske, löpning, geocaching, ridning och andra utomhusaktiviteter.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Göta kanal ligger inom markanvändningarna *gles landsbygd, natur och friluftsliv, sammanhängande bebyggelse, verksamheter, mångfunktionell bebyggelse* och *transportinfrastruktur*. Det finns ett flertal utvecklingsområden inom riksintresset. Därmed kan riksintresset påverkas av planförslaget. Kommunen bedömer att det i fortsatt planering och lovgivning går att planera så att riksintresset värden säkerställs.

Tiveden (FO 40)

Området sträcker sig mellan Karlsborg och Töreboda och är ett exkursions- och turistområde året om, rikt på sevärdheter. Tiveden tangerar även Gullspång (Unden) samt kommunerna Laxå och Askersund i Örebro län. Kärnvärden är den varierade naturen med skogar, sjöar, kulturlandskap och kuperad, opåverkad terräng. Tiveden nationalpark ligger i området och innehåller intressanta natur- och kulturmiljöer. Det finns goda förutsättningar för båt- och kanotsport, cykling, bad samt skidåkning. Ett väl utbyggt system av vandrings-, cykel- och ridleder finns även i Tiveden. I en del sjöar och i Vättern finns goda möjligheter för fritidsfiske. I området finns friluftsanordningar och större friluftsanläggningar. Området erbjuder även camping och stugby.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Tiveden ligger inom markanvändningarna *natur och friluftsliv, gles landsbygd, tät landsbygd* och *sammanhängande bebyggelse*. Det finns ett utvecklingsområde inom riksintresset. Kommunen bedömer att det i fortsatt planering och lovgivning går att planera så att riksintresset värden säkerställs.

Riksintresse för energiproduktion

I Karlsborgs kommun har två områden av riksintresse för energiproduktion pekats ut, MB 3 kap 8§. Bägge riksintresseområdena omfattar vindbruk.

Förhållningssätt

Riksintresset överlappar med andra riksintressen såsom naturvård, friluftsliv, rörligt friluftsliv och totalförsvaret. Kommunen anser att värdena av de överlappande

riksintressena äventyras vid eventuell vindkraftsetablering vilket innebär att dessa riksintressen prioriteras högre.

Tiveden

Området omfattar cirka 300 hektar mark där det finns sju vindkraftverk. Området ligger delvis i Tivedens nationalpark och ingår även i riksintresse för naturvård och friluftsliv. Vidare ligger området inom totalförsvarets riksintressen påverkansområde MSA luftrum, påverkansområde med särskilt behov av hinderfrihet och stoppområde höga objekt.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Tiveden ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*. Denna markanvändning möjliggör inte energiproduktion vilket riskerar att påtagligt skada riksintresset. Området omfattas av flera olika riksintressen, kommunen bedömer att övriga riksintressen för området ska prioriteras högre.

Nycklamon

Området är cirka 1000 hektar utan några befintliga vindkraftverk. Vidare ligger området inom totalförsvarets riksintressen påverkansområde MSA luftrum, påverkansområde för buller, påverkansområde med särskilt behov av hinderfrihet och stoppområde höga objekt.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Nycklamon ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*. Denna markanvändning möjliggör inte energiproduktion vilket riskerar att påtagligt skada riksintresset. Området omfattas av flera olika riksintressen, kommunen bedömer att övriga riksintressen för området ska prioriteras högre.

Riksintresse för kommunikationer

Riksintresse för kommunikationer innebär att det utpekade området ska skyddas mot påtagliga skador som kan påverka kommunikationen, MB 3 kap 8 §. Graden av skydd är reglerat i miljöbalken. I Karlsborgs kommun finns det ett område utpekade som riksintresse för kommunikationer.

Förhållningssätt

Riksintresset ska skyddas mot påtaglig skada och riksintressets kärnvärden ska beaktas i kommunens planläggning och annan tillståndsprövning.

Civil luftfart, Linköping City Airport och Örebro flygplats

Ett MSA-område (minimum sector altitude) är ett påverkansområde kring en flygplats, civil eller militär. Syftet är att fastställa höjdbegränsningar och säkerställa in- och utflygning till flygplatsen. Dessa ytor är av riksintresse. Karlsborgs kommun berörs av två MSA-ytor för civil luftfart som omfattar de civila flygplatserna i Linköping och Örebro. MSA-ytan för Linköping City Airport (RI Ko F msa 0008) omfattar huvudsakligen vattenområden i Vättern medan MSA-ytan fr Örebro

flygplats (RI Ko F msa 0023) omfattar mindre landområden i norra delen av kommunen samt del av vattenområde i Vättern.

Påverkan: Ytan som berörs av riksintresse Civil luftfart, Linköping City Airport och Örebro flygplats ligger inom markanvändningarna *gles landsbygd, natur och friluftsliv* och *vatten*. Det finns inga utvecklingsområden inom riksintresset. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresset.

Riksintresse för totalförsvaret

Riksintressen för totalförsvarets militära del regleras i 3 kap. 9 § miljöbalken. Dessa områden har nationellt viktiga värden och kvaliteter för att skydda Sverige. Områden som är av riksintresse för totalförsvarets anläggningar ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomst eller användning av anläggningarna. Enligt 3 kap. 10 § miljöbalken ska ett riksintresse för totalförsvarets militära del ges företräde vid en avvägning mellan oförenliga riksintressen.

Det finns öppet redovisade riksintressen och riksintressen som med hänsyn till försvarssekretesskäl inte kan redovisas öppet. Det finns även områden som utgör så kallade områden av betydelse. Dessa har inte riksintressestatus utan omfattas endast av 3 kap 9 § miljöbalken första stycket, vilket anger att de ska skyddas så långt möjligt. Vidare redovisas påverkansområden, det vill säga områden som berörs av omgivningspåverkan från den militära verksamheten.

Karlsborgs kommun berörs av det öppet utpekade riksintresset för totalförsvarets militära del Karlsborgsområdet (TM0056). I riksintresset ingår de så kallade Karlsborgsfälten som utgörs av flera skjutfält, övningsfält och skjutbanor liksom Karlsborgs flygbas. Vidare redovisas *påverkansområde för buller eller annan risk, område med särskilt behov av hinderfrihet, stoppområde för höga objekt* och *MSA-område*.

Gällande *påverkansområde för buller eller annan risk* innebär det att verksamheten som bedrivs inom det geografiska området för riksintresset kan påverka omgivningen genom buller och andra risker. Inom påverkansområdet riskerar exempelvis tillkomst av störningskänslig bebyggelse såsom bostäder, skolor och vårdlokaler att skada riksintresset.

Stoppområde för höga objekt är ett påverkansområde kring en flygplats som utgör riksintresse för totalförsvarets militära del. Försvarsmakten har inom stoppområdet en mycket restriktiv hållning till uppförandet av höga objekt då dessa inte kan uppföras utan att påtagligt skada riksintresset. Generellt accepterar Försvarsmakten därför inte objekt högre än 20 meter utanför sammanhållen bebyggelse och inte objekt högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse då exempelvis hög bebyggelse eller vindkraftverk påverkar möjligheterna till säkra start- och landningar för den flygande verksamheten.

I riksintresset ingår även ett *MSA-område* för den militära flygbasen i Karlsborg. Vilket är en reglerad höjdzon.

Förhållningssätt

Karlsborgs kommunen anser att kommunens behov av utveckling av bostäder, verksamheter och kommersiell- och kommunalservice är samhällskritiskt och ska kunna ske i anslutning till befintlig infrastruktur utan att riksintresset för totalförsvaret skadas. Detta för att en god hushållning av mark och vatten ska kunna tillämpas. En väl planerad utveckling i samarbete med Försvarmakten kan säkerställa att de försvarsmässiga funktionerna inte störs. Då det finns en rad riksintressen som överlappar varandra i kommunen såsom naturmiljö, kulturmiljö och friluftsliv, är det viktigt att minska mängden ianspråktagande av ny mark. Det finns även många sociala och ekonomiska fördelar med att förtäta samt omvandla redan exploaterade områden som ligger inom riksintresset för totalförsvaret.

Gällande *påverkansområde för buller eller annan risk* ska samtliga plan-, lov- och tillståndsärenden inom detta område remitteras till Försvarmakten.

Inom *stoppområde för höga objekt* ska alla höga objekt remitteras Försvarmakten för bedömning av påtaglig skada på riksintresse för totalförsvarets militära del.

Inom MSA-området ska alla ärenden gällande uppförande av höga objekt remitteras Försvarmakten för bedömning av påtaglig skada.

Påverkan

Vid bedömning av risk för påtaglig skada på riksintresset kan riksintresset för Karlsborg delas in i fyra delar. Dessa delar är:

1. Risk för påtaglig skada på riksintressets geografiska områden. Här ingår riksintresse på land och öppna områden av betydelse på land.

Riksintresse på land ligger endast inom markanvändningen *verksamheter* för att säkerställa riksintresset värde. Det finns inga utvecklingsområden inom riksintresset. Kommunen anser att riksintressets värden är tillgodosett.

Öppna områden av betydelse på land ligger inom *gles landsbygd* och *natur och friluftsliv* vilket innebär en restriktiv utveckling. Det finns inga utvecklingsområden inom riksintresset. Kommunen anser att riksintressets värden är tillgodosett.

2. Risk för påtaglig skada på påverkansområden som rör luftrummet. Här ingår MSA-område, område med särskilt behov av hinderfrihet och stoppområde för höga objekt.

Påverkansområde MSA-område, område med särskilt behov av hinderfrihet och stoppområde för höga objekt ligger över hela kommunen och därmed inom

samtliga markanvändningar. Riksintresset säkerställs i fortsatt detaljplanering och lovgivning. Kommunen anser att riksintressets värden är tillgodosett.

För del tre och fyra, påverkansområde för buller eller annan risk är kommunen, Försvarmakten och Länsstyrelsen inte överens i Samråd 1. Detta då det inte är tydligt var gränsen för vad som bedöms som risk för påtaglig skada går. 29 utvecklingsområden som utvärderats i lokaliseringsutredningen (exklusive LIS-områden) har Försvarmakten och Länsstyrelsen i Samråd 1 bedömt kunna medföra risk för påtaglig skada på riksintresset. 23 av dessa utvecklingsområden har därför valts bort inför detta Samråd 2. För sex av områdena delar inte kommunen, Försvarmaktens och Länsstyrelsens bedömning av risk för påtaglig skada. Dessa områden är också av extra samhällsviktigt intresse och helt avgörande för bostadsförsörjningen i kommunen. Därför har kommunen gjort ytterligare utredningar i lokaliseringsutredningen för dessa sex områden, se underlag *Lokaliseringsutredning*.

3. Risk för påtaglig skada på påverkansområde för buller eller annan risk kopplat till det geografiska riksintresset med utgångspunkt i gällande miljötillstånd.

Påverkansområde för buller eller annan risk ligger inom samtliga markanvändningar. Kommunens bedömning är att de sex utvecklingsområdena inte innebär risk för påtaglig skada på riksintressets påverkansområde för buller eller annan risk med utgångspunkt i de gällande miljötillstånden. Detta då det för alla sex områdena redan idag bor ett större antal människor närmare verksamheterna vid Karlsborgs flygbas respektive Kråks skjutfält än de föreslagna utvecklingsområdena.

4. Risk för påtaglig skada på påverkansområde för buller eller annan risk kopplat till det geografiska riksintresset med utgångspunkt i potentiellt framtida miljötillstånd.

Påverkansområde för buller eller annan risk ligger inom samtliga markanvändningar. De kumulativa effekterna av bostadsbyggnation är kraftigt begränsade i Karlsborg och Mölltorp. Kommunen bedömer det inte proportionerligt att riksintresset för totalförsvaret fullkomligt hindrar ett annat allmänt intresse i bostadsförsörjningen. Kommunen har genom flertalet olika åtgärder vad gäller bebyggelseskala och bebyggelsens placering inom de sex utvecklingsområdena anpassat åtgärderna för att minimera risken för påtaglig skada på påverkansområdet för buller eller annan risk med utgångspunkt i potentiellt framtida miljötillstånd. Kommunen bedömer inte att en befolkningsökning med 788 personer kan utgöra risk för påtaglig skada på påverkansområdet för buller eller annan risk kopplat till riksintresset för totalförsvaret. Kommunen bedömer inte heller att tillbyggnader och komplementbyggnader (tidigare Attefallsåtgärder) som inte är ett

komplementbostadshus eller ett extra sovrum kan bedömas innebära påtaglig skada på riksintresset då dessa inte antas bidra till befolkningsökning.

Rörligt friluftsliv

Enligt miljöbalkens 4 kap. 2§ har regeringen utsett två större geografiska områden som riksintresse för friluftsliv och turism i Karlsborgs kommun – *Vättern* och *Tiveden*. Riksintressena omfattar Vättern med dess öar och strandområden och Tiveden med områden vid sjöarna Unden och Viken, samt sträckan längs Göta kanal mellan Karlsborg och Sjötorp. Områdena är i sin helhet av riksintresse med hänsyn till deras stora natur- och kulturvärden samt värde för friluftslivet. De får inte exploateras på ett sätt som påtagligt skadar områdets värden. Utpekandet områden påverkar dock inte möjligheterna till tätortsutveckling, utveckling av lokalt näringsliv eller för utförande av anläggningar som behövs för totalförsvaret.

Förhållningssätt

Karlsborgs kommunen anser att kommunens behov av utveckling av bostäder, verksamheter och kommersiell- och kommunalservice är samhällskritiskt och ska kunna ske utan att riksintresset för rörligt friluftsliv skadas. En väl planerad utveckling kan säkerställa att det rörliga friluftslivets värden inte störs. Då det finns en rad riksintressen som överlappar varandra i kommunen såsom naturmiljö, kulturmiljö, friluftsliv och totalförsvaret är det viktigt att balanserade avvägningar mellan dessa görs.

Påverkan

Ytorna som berörs av riksintresse rörligt friluftsliv ligger inom samtliga markanvändningar. Näst intill samtliga av de föreslagna utvecklingsområdena ligger inom riksintresset. Dock är riksintressets utbredning mycket stor och de föreslagna utvecklingsområdena ianspråktar endast en mycket liten del av riksintresset. Kommunens bedömer att det finns förutsättningar att säkerställa riksintressets värden i fortsatt detaljplanering och lovgivning. Kommunen anser att riksintressets värden kan tillgodoses.

Natura 2000

Natura 2000 områden är ett nätverk av värdefulla naturområden som pekats ut inom EU för att hejda utrotning av växter och djur och för att förhindra att deras livsmiljöer förstörs. De utses med stöd av EU:s fågeldirektiv och habitatdirektiv. Dessa områden utgör även riksintresse enligt 4 kap 8§ miljöbalken. Exploatering eller åtgärder inom Natura 2000 områden får endast ske efter särskild tillståndsprövning och på ett sätt som inte påverkar livsmiljön för de arter som omfattas av områdesskyddet.

Inom kommunen finns nio områden utpekade med stöd av habitatdirektivet och ett område (Myrhulta mosse) som är utpekad med stöd av både fågel- och habitatdirektivet.

Förhållningssätt

Riksintresset ska skyddas mot påtaglig skada och riksintressets kärnvärden ska beaktas i kommunens planläggning och annan tillståndsprövning.

Bölet (SE0540160)

Bölets område inkluderar ängs- och hagmarker samt skogsmarker med en rik kärlväxt- och ängssvampflora. Berggrunden är näringsrik med grönstenar, vilket tillsammans med den bördiga jorden ger upphov till en mångfaldig växtlighet. Kulturlandskapet består av öppna eller glest lövklädda ängs- och betesmarker som präglas av en rik växtlighet och artrik flora.

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Bölet ligger inom markanvändningen *Natur och friluftsliv*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Området berörs även riksintresse naturvård, kulturmiljö, friluftsliv och rörligt friluftsliv. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Hulta hagar (SE0540323)

Området ligger cirka 6 kilometer ostnordost om Udenäs i norra delen av Karlsborgs kommun. Tidigare var Hults hagar ett domänreservat och bestod av mer öppna marker. Idag är det lövskog och ett typexempel på näringsriks ekskog, nordlig ädellövskog och lövsumpskog. På grund av förekomsten av bland annat grova ekar, askar, aspar kombinerat med en rik flora som liknar en lundmiljö så är skogen naturlig och har betydande naturvärden.

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Hulta hagar ligger inom markanvändningen *Natur och friluftsliv*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Området berörs även riksintresse naturvård, friluftsliv och rörligt friluftsliv. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintesseområdet.

Hovet (SE0540075)

Hovet, som ligger ungefär 4 kilometer nordväst om Udenäs kyrka, är ett flackt och höglänt moränområde. Området har höga naturvärden, särskilt kopplade till de grova träden och den trädklädda betesmarken (referensnummer 9070) är särskilt prioriterad för bevarande. Många av träden är spärrgreniga och innehållande död mulm och ved, något som även skapar en rik miljö för kryptogamer i området.

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Hovet ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Området berörs även av riksintresse

friluftsliv och rörligt friluftsliv. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Karlsborgs fästning (SE0540210)

Fästningen Karlsborg ligger på Vanäs udde vid Vätten strand, söder om samhället Karlsborg. Fästningen anses vara Sveriges viktigaste lokal för fladdermusarten barbastell (*barbastella barbastellus*) då det är landets enda större plats för övervintring/vinterdvala för arten. Barbastellen är en hotat art som enligt rödlistan (2015) ligger i kategorin sårbar (VU).

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Karlsborgs fästning ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv, mångfunktionell bebyggelse* och *verksamheter industri*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Markanvändningen *mångfunktionell bebyggelse* möjliggör byggnation av både bostäder, service och verksamheter. Markanvändningen *verksamheter och industri* tillåter byggnation av verksamheter. Området berörs även av riksintresset kulturmiljö samt rörligt friluftsliv. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Kommunen bedömer att det i fortsatt planering och lovgivning går att planera så att riksintresset värden säkerställs.

Myrhulta mosse (SE0540331)

Myrhulta mosse, med en yta på cirka 1100 hektar, sträcker sig över Töreboda och Karlsborgs kommuner, nordost om Töreboda. Området består av stora och relativt orörda myr, sumpskog och fastmarksholmar med äldre barrskog. Det finns en mångfald av skyddsvärda arter. Här hittas också delvis intakta hydrologiska funktioner. Området har ett rikt fågelliv med betydande antal häckade fåglar varje år.

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Myrhulta mosse ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Området berörs även av riksintresset naturvård. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Röå alsumpskog (SE0540160)

Området ligger cirka 300 meter från Vätterns strand i den sydligaste delen av Karlsborgs kommun. Det är en alsumpskog med höga naturvärden. Alsumpskogen är ett typexempel på lövsumpskog. Här finns en artrikflora, inklusive både kryptogamer samt kärlväxter. Skogen är naturskogskaraktär och innehåller många gamla träd samt död ved. Naturvärden i området förväntas fortsätta att öka över tid.

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Röå alsumpskog ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Området berörs även av riksintresset rörligt

friluftsliv. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Tiveden (SE0540075)

Tiveden utgör ett stort sammanhängande skogsområde med äldre skog. Den stora arealen av skyddade område gör att området har en betydande landskapsekologisk roll för många krävande skogsorganismer, både när det gäller tillgången till livsmiljöer och förekomsten av viktiga skogsekologiska processer. Den kuperade terrängen präglas av ett varierat landskap med sprickdalar, bergsformationer, blockmarker, myrar och sjöar, vilket bidrar till en stor mångfald av växt- och djurliv.

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Tiveden ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Området berörs även av riksintresset naturvård, friluftsliv och rörligt friluftsliv. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Uvviken (SE0540070)

Uvviken ligger längs Vätterns nordvästra strand och består av en orörd skärgårds- och klippstrandsmiljö. Landskapet kännetecknas av en frodig och mångfacetterad flora och fauna, välutvecklade rundhällar, hållmarkstallskogar och blockrika blandskogar som har mycket liten mänskligpåverkan.

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Uvviken ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Området berörs även av riksintresset naturvård, friluftsliv och rörligt friluftsliv. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Valekleven-Ombo öar (SE0540082)

Vid Vätterns nordvästra strand ligger Valekleven-Ombo öar. Valeken är ett 80 meter hög horst medan Ombo öar består av bergiga öar med naturhamnar. Ett dussin större öar, holmar och kobbar ingår i området. Landskapet har ett rikt art- och naturliv med många fridlysta och rödlistade arter. Prioriterade bevarandevärden är skärgårdslandskapet med klippstränder, äldre skogar och betesmarker, de två fiskarterna nissöga och stensimpa samt arten grön sköldmossa.

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Valekleva-Ombo öar ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Området berörs även av riksintresset naturvård, kulturmiljö, friluftsliv och rörligt friluftsliv. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Västra Vättern (SE0540225)

I Sverige samt internationellt finns det få sjöar som liknar Vätterns unika ekosystem och utformning. Vättern har speciell natur och fauna, som inkluderar issjöreliker, klart och kallt vatten som gynnar undervattensväxter och utgör livsmiljö för särskilda fiskar och fåglar. Riktlinjer och bestämmelser för fisket samt vattenvårdsplaner regleras av ett vattenvårdsförbund.

Påverkan: Ytan som berörs av Natura 2000-området Västra Vättern ligger inom markanvändningen *vatten*. Markanvändningen *vatten* innebär mycket restriktiv utveckling, endast småbåtshamnar tillåts. Området berörs även av riksintresset naturvård, kulturmiljö, friluftsliv och rörligt friluftsliv. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Allmänna intressen

Allmänna intressen är samhällets gemensamma intressen som ska beaktas och tillgodoses i all planläggning. Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en långsiktigt god hushållning. Enskilda intressen bör inte få hindra en utveckling som bedöms vara betydelsefull.

Följande allmänna intressen finns beskriva nedan: skyddad natur, strandskydd, kulturmiljö samt miljö, hälsa & säkerhet.

Skyddad natur

Förutom riksintresse för naturvård finns andra skydd för att bevara naturvärden. I Karlsborgs kommun finns flera områden som har stora naturvärden och som är skyddade med olika typer av områdesskydd enligt 7 kap miljöbalken. I detta avsnitt redovisas och beskrivs de olika skyddsformerna och hur skyddet tar sig uttryck.

Förhållningsätt

Åtgärder/anläggningar bör inte vidtas/uppföras där stora naturvärden påtagligt skadas, påverkan på vattenstånd, vattenföring eller vattenkvalitet kan uppkomma eller ekosystemtjänster kan skadas.

Hänsyn till naturvärden, ekosystemtjänster och grön infrastruktur ska tas vid såväl planläggning som i bygglovsärenden och andra tillståndprocesser. Vid behov ska en naturvärdesinventering utföras.

Bedömning av lämpligheten av en åtgärd i en nyckelbiotop ska avgöras efter anmälan och samråd med Skogsstyrelsen. Åtgärder som inte är en skogsbruksåtgärd i nyckelbiotoper, ska samrådas med Länsstyrelsen enligt 12 kap 6 § MB. I det fall det bedöms att åtgärder kan komma att påverka dem så ska dispens sökas hos beslutande myndighet och beviljas innan åtgärder utförs.

Nationalpark

Nationalparker är unika områden som är särskilt viktiga att skydda och bevara. Det är det starkaste skydd ett område kan få och ges bara till de finaste och mest värdefulla områdena. Regeringen, eller myndigheter som regeringen utser, beslutar om hur nationalparker ska vårdas och förvaltas.

Tiveden

I kommunens norra del ligger Tiveden nationalpark, som även sträcker sig in i Laxå och Askersunds kommuner. Parken täcker ett område på 2040 hektar, varav 1800 hektar land, och erbjuder över 3,4 mil av markerade vandringsleder i kuperad terräng. Parken innehåller Sydsveriges vildaste skogar, flertal grottor, vildmarkssjöar samt blockmarker med klippblock som är upp till tio meter höga som formats genom inlandsisen.

Påverkan: Ytan som berörs av Tivedens nationalpark ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdet.

Naturreservat

Naturreservat är en stark skyddsform som kan bildas av både länsstyrelsen och kommunen. Naturreservaten består ofta av sammanhängande värdefull natur av varierande karaktär. Syftet är oftast att skydda värdefull natur och sällsynta arter för att bevara biologisk mångfald men kan också vara att tillgängliggöra attraktiva områden för rekreation, friluftsliv och naturupplevelser. I samband med reservatsbildningen beslutas även begränsningar för användningen av mark och vatten.

I Karlsborgs kommun finns 13 naturreservat (år 2024), varav två inrättats som så kallade naturvårdsområden men som numer inräknas bland naturreservaten. Flera av naturreservaten överlappar med utpekade Natur 2000 områden.

Bölets ängar

Bölets ängar är ett naturreservat på cirka 71 hektar. Äng-, åker och betesmark som hålls öppen genom bete och slåtter. Området har artrik flora och flera vandringsleder, bland annat Västra Vätterleden.

Bölskullen

Bölskullen är ett naturreservat på cirka 102 hektar, med sjöareal på 21 hektar. Landskapet är mångfacetterat och präglas av inlandsisen, med höjder upp till 26 meter över de omgivande flacka områdena. Landskapet inkluderar bland annat randplåtar och deltaliknande formationer. Barr- och blandskog dominerar. Området inrättades som naturvårdsområde.

Granvik

Vid Vätterns norra strand, i en dalgång ner mot Vättern, ligger Granvik naturreservat. Reservatet präglas bland annat av hållmarker med tallskog, odlingsrösen, lövskog och ett riktigt fågelliv. Området har stor betydelse för biologisk mångfald samt rekreation i regionen.

Hovet

Hovet är ett naturreservat på cirka 37 hektar, där landskapet kantas av odlingsrösen, stenmurar och stora träd. Förr utgjorde området hagmarker och stora träd, växte igen under 1900-talet. Genom gallring och bete hoppas hagmarker och lundmiljöer återställas. Hasseln och död ved är hem till många djur och mossor.

Hulta hagar

Hulta hagar är ett hagmarks- och lövskogsområde med rikt insektsliv. En del av träden är upp till 250 år gamla. Området är hem många lavar och har en rik biologisk mångfald. Reservatet är ett populärt område för fågelskådning och naturstudier.

Håketjärnarna

Håketjärnarna är ett kraftigt kuperat och skogsrikt spricklandskap i Tiveds nationalpark och omfattar fler mindre sjöar och dess omgivande samt varierande natur i dess närhet. Rikt friluftsliv samt rik flora och fauna.

Lindberga

Lindberga är en skogsby på cirka en hektar i ett kuperat jordbruksområde, belägen på en höjdrygg med spår av moräntäcke, berg i dagen och vulkaniska bergarter med bland annat lavaflöden. Lindberga omges av barrskog och visar det gamla jordbrukets avtryck i sin flora. Området inrättades som naturvårdsområde.

Myrhulta mosse

Myrhulta mosse är ett myr- och skogskomplexet som omfattar cirka 1115 hektar. Området består av olika myrar, högmossar, kärr samt skogsbevuxna myrholmar. Mossen fungerar som en vattendelare med avrinning i flera riktningar. De viktigaste naturvärdena är knutna till myrkomplexets storlek och mångfald. Floran är artrik, och så stora områden med relativt liten påverkan är idag svåra att hitta.

Röå alsumpskog

Röå alsumpskog är ett naturreservat på cirka 12 hektar som ligger utmed Vättern och präglas av sumpskog. Klibbal och björk dominerar skogsområdet och det går även att hitta sällsynta mossarter.

Stora Fjället

Stora Fjället är ett skogsområde med barrskog på torra och fuktiga marker som innehåller både rödlistade arter samt signalarter. Det finns gott om död ved och goda rekreationsmöjligheter med flera torplämningar samt vandringslingor.

Stora Röå

Stora Röå är ett reservat som är cirka 100 hektar stort och täckt av barrskog i en varierande topografi. Området består mestadels av grus-, mo- och sandavlagringar,

och är ett nyckelobjekt för att tolka den komplicerade avsmältningen av den senaste landisen i trakten.

Uvviken – Kyrkogårdsön

Området ligger vid Vätterns nordvästra strand och präglas av skärgårdslandskap, sprickdalar, rundhällar, skog samt artrik flora i närheten av grönsten. Flera badplatser och skyddade naturliga hamnar finns tillgängliga och naturreservatet är ett attraktivt friluftslivsområde.

Valekeven – Ombo öar

Naturreservatet består av små öar, skär samt horsten Valekeven i Vätterns skärgård och norra strand. Området erbjuder skärgårdslandskap och är en viktig miljö för friluftsliv samt hem till flertalet fågelarter och marint liv.

Påverkan: Samtliga naturreservat ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv* eller/och *vatten*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Markanvändningen *vatten* innebär mycket restriktiv utveckling, endast småbåtshamnar tillåts. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Planförslaget bedöms ha neutral påverkan på riksintresseområdena.

Biotopskydd och nyckelbiotoper

Biotopskyddsområden är avsedda att skydda små mark- och vattenområden, så kallade biotoper. Dessa kan, på grund av sina särskilda egenskaper, utgöra värdefulla livsmiljöer för hotade djur och växter eller vara särskilt skyddsvärda i sig. Områdena är normalt inte större än 20 hektar och det är bara de biotoper som namngivits och förtecknats i förordningen om områdesskydd som kan skyddas med biotopskydd.

Det finns två former av biotopskydd:

- Biotoper som har generellt skydd, dessa finns oftast i jordbrukslandskapet såsom; trädallé, källa med omgivande våtmark i odlingsmark, odlingsröse i jordbruksmark, pilevall, småvatten och våtmark i jordbruksmark, stenmur i jordbruksmark samt åkerholme.
- Biotoper som genom beslut i det enskilda fallet utgör biotopskyddsområde. De finns i såväl skogs- och jordbrukslandskapet som i sjöar och vattendrag. Biotopskyddet innebär att åtgärder inte får vidtas som kan skada dess värde som livsmiljö. Under vissa förutsättningar finns möjlighet till dispens för att vidta åtgärder som påverkar biotopskyddsområdet.

Nyckelbiotoper är ett begrepp som myntats av Skogsstyrelsen, som också är den myndighet som pekar ut nyckelbiotoper utifrån inventeringar. Nyckelbiotoper är områden i skogen med höga naturvärden och stor betydelse för skogens växter och djur. Där kan finnas hotade och sällsynta arter och områdena kan bestå av ett enskilt objekt, exempelvis ett träd, men också av vidsträckta skogsområden. Utpekande av nyckelbiotoper innebär inte per automatik att området är juridiskt skyddat. Det finns därmed både skyddade och oskyddade nyckelbiotoper.

Påverkan: Samtliga biotopskyddsområden ligger inom markanvändningen *natur och friluftsliv*, *gles landsbygd* samt *areella näringar*. Bebyggelseutveckling i markanvändningen *natur och friluftsliv* får endast tillåtas om syftet med dem är att stärka och utveckla natur- och kulturvärden samt friluftslivets intressen. Markanvändningen *gles landsbygd* möjliggör bebyggelseutveckling i begränsad omfattning och markanvändningen *areella näringar* ska förutsättningarna att brukamarken prioriteras före andra markanvändningar. Inga utvecklingsområden är utpekade här. Kommunen bedömer att det i fortsatt planering och laggivning går att planera så att biotopskyddets värden säkerställs.

Skyddade och hotade arter

Vid planering är det viktigt att ta hänsyn till skyddade och hotade arter. Fridlysta växter och djur är upptagna i artskyddsförordningen (2007:845). Det innebär ett skydd för arter som riskerar att försvinna eller utsättas för plundring. Vissa arter har även ett starkare skydd som innebär att man inte får störa djuren eller skada deras fortplantningsområden eller viloplatser. Exempelvis är alla orkidéer, groddjur, kräldjur, fladdermöss och vilda fåglar fridlysta.

Vid detaljplanering är det viktigt att behandla förekomsten av skyddade arter då genomförandet av en detaljplan som omfattar ett område med förekomst av skyddade arter kan kräva dispens enligt artskyddsförordningen. Planen behöver innehålla en samlad bedömning av de planerade åtgärdernas konsekvenser för fridlysta arter, samt klargöra om man behöver ta hänsyn till arternas fortplantnings- och viloplatser.

Den svenska rödlistan är en bedömning och sammanställning av enskilda arters risk att dö ut i Sverige. Rödlistan ger överblick över arternas tillstånd, men innehåller ingen prioritering av vilka arter som ska beaktas inom naturvården. Den fungerar som stöd för att göra prioriteringar och kan vara till hjälp när naturvårdssatsningar ska identifieras och prioriteras.

Djur- och växtskyddsområden

Djur- och växtskyddsområden är ett områdesskydd som främst kan användas för att förhindra att känsliga djur- och växtarter störs eller skadas. Ett av de vanligaste motiven är att skydda fåglars häckning och innebär att allmänheten, och i vissa fall även markägaren, inte får vistas i området under en viss tid på året. Dessa områden benämns fågelskyddsområden och det finns ett flertal sådana i kommunen.

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är produkter och tjänster som ekosystemen ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Vårt samhälle är beroende av biologisk mångfald och fungerande ekosystem då de bland annat bidrar till folkhälsa och robusthet vid klimatförändringar. Exempel på nyttor som ekosystemtjänster ger oss är att:

- vatten som hålls kvar längre i landskapet, exempelvis av våtmarker, mildrar negativa effekter vid torka,

- absorberande grönytor och växtlighet mildrar effekterna av översvämningar, ras och skred som kan skada fastigheter och vägar
- en sammanhängande grön infrastruktur möjliggör för ökad biologisk mångfald och bidrar med funktionella samband och spridningskorridorer för växter och djur
- naturområden, parker och andra typer av grönområden erbjuder rekreationsmiljöer, naturupplevelser, friluftsliv och lek och bidrar till folkhälsa

Exploatering som fragmenterar naturmiljön, tar i anspråk viktiga livsmiljöer och bryter spridningssamband påverkar ekosystemens förmåga att leverera ekosystemtjänster på ett negativt sätt. Hur vi använder mark och vatten är således en central del i ekosystemens möjlighet och kapacitet att bevara och utveckla ekosystemtjänster.

Strandskydd

Strandskyddet är en lagstiftning avsedd att värna den allemansrättsliga tillgången till strandområden och säkerställa livsvillkoren för växt- och djurliv. Generellt strandskydd om 100 meter gäller vid alla sjöar och vattendrag och innebär ett förbud mot ny exploatering i strandområden. I Karlsborg finns en rad områden med utökat strandskydd på 200 och 300 meter. Strandskyddet gäller inte vid små sjöar och vattendrag där vattenytan eller bredden på vattendraget är begränsad eller om sjöar och vattendrag har anlagts efter 1975. För att exploatera inom strandskyddat område krävs särskilda skäl enligt 7 kap 18 c och d §§ miljöbalken. Se även *LIS-områden* under *Markanvändning* i detta dokument samt underlag *Lokaliseringsutredning*.

Förhållningssätt

Strandskyddets värden ska så långt som möjligt bevaras och vid detaljplanering ska allmänhetens tillgång till strandlinjen säkerställas. Kommunen har i denna översiktsplan tagit fram LIS-områden för att peka ut lämpliga platser för landsbygdsutveckling i strandnära lägen.

Påverkan: Det finns strandskyddsområden inom de flesta av markanvändningarna och flertalet av utvecklingsområdena innehåller strandskyddade delar, se underlag *Lokaliseringsutredning*. Kommunen bedömer att det i de flesta fall går att planera så att strandskyddets värden säkerställs. Samt att det för några av områdena finns särskilda skäl enligt miljöbalken 7 kap 18 § för att få dispens och utpekande av LIS-områden.

Skyddade kulturmiljöer

Förutom riksintresse för kulturmiljövård finns andra former av skydd för att bevara kulturmiljövärden och historiska objekt.

Förhållningsätt

- Vid planläggning, bygglovsprövning och annan exploatering ska hänsyn tas så att ett byggnadsminnes eller kyrkliga kulturminnens värden inte påverkas negativt. Utveckling ska även vara förenligt med syftet kring riksintresset för kulturmiljövård samt bestämmelser kring kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Kulturmiljövärden ska vid behov utredas.
- Fornlämningar ska beaktas och negativ påverkan ska så långt som möjligt undvikas.

Byggnadsminnen

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader, miljöer och anläggningar kan skyddas som byggnadsminnen. Syftet är att bevara spår av historien som är viktiga för förståelsen av dagens och morgondagens samhälle, men också att garantera människors rätt till en viktig del av kulturarvet. För att reglera hur det kulturhistoriska värdet ska tas tillvara fastställs skyddsbestämmelser för varje byggnadsminne. Det finns två typer av byggnadsminnen i Sverige. Dels enskilda byggnadsminnen som beslutas av Länsstyrelsen och som omfattar exempelvis bostadshus, industrianläggningar, parker och broar. Dels statliga byggnadsminnen som regeringen beslutar om och som utgörs av byggnader som berättar om viktiga delar av Sveriges och den statliga förvaltningens historia. Exempel på det är kungliga slott, regerings- och domstolsbyggnader, försvarsanläggningar, broar, fyrar och järnvägsmiljöer.

I Karlsborg finns flera byggnadsminnen.

Statliga byggnadsminnen:

- Karlsborgs fästning med sina befästningsverk inkl Garnisonskyrkan (Vanäs 1:9)
- Vanäs fyr på Vanäs udde.
- Igelbäckens masugn, 1993-05-06

Enskilda byggnadsminnen:

- Kungsvillan (Vanäs 1:5 norr om fästningen)
- Edets kvarn och benstamp (Sätra 5:1, 5:18)
- Forsviks bruksmiljö

Kyrkor

Svenska kyrkans kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt 4 kap kulturmiljölagen. Kyrkobyggnader som tillkommit före 1940 och som ägdes eller förvaltades av Svenska kyrkan år 2000 omfattas av tillståndsplikt. Riksantikvarieämbetet kan även besluta vilka yngre kyrkobyggnader eller begravningsplatser som ska omfattas av tillståndsplikt. Kyrkor som omfattas av tillståndsplikt kräver alltid tillstånd från Länsstyrelsen vid förändringar.

Fornlämningar

Fornlämningar är spår efter mänsklig verksamhet och kan bland annat utgöras av boplatser, gravfält, ruiner efter byggnader och kulturlager i medeltida städer. Kulturmiljölagen (KML) anger vad som är en fornlämning och vad som omfattas av lagskyddet. Lämningar som tillkommit efter 1850 utgör inte en fornlämning om inte länsstyrelsen gjort en särskild fornlämningsförklaring. En fornlämning kan bestå av flera delar och sträcka sig över ett stort område.

Fornlämningar ägs formellt av den som är markägare, men tillstånd behövs från länsstyrelsen om åtgärder som påverkar fornlämningen ska göras. Det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över, bebygga eller plantera på en fornlämning.

Andra värden och hänsyn

Areella näringar

Jordbruk, skogsbruk, rennäring, vattenbruk och yrkesfiske kallas areella näringar. Dessa är av nationell betydelse och regleras i miljöbalken. I Karlsborgs kommun förekommer främst jordbruk och skogsbruk.

Vad som gäller för ianspråktagande av mark som berörs av areella näringar anges i respektive markanvändning; *Tät landsbygd*, *Gles landsbygd*, *Areell näring- jordbruk* samt *Natur och friluftsliv*. Generellt gäller att bebyggelseutveckling främst ska ske genom komplettering samt med anpassade tillägg till befintlig bebyggelse och att jordbrukets och skogsbrukets intressen ska värnas.

En GIS-kartläggning av jordbruksmarken i kommunen har gjorts, se underlag *Analys Karlsborgs jordbruksmark*. Denna har sedan används som underlag till *Lokaliseringsutredning*.

Förhållningssätt

- Kommunen är restriktivitet vid bedömningar om byggnation eller förändrad markanvändning inom jordbruksmark. Det finns dock möjligheter att i vissa fall få bygga på jordbruksmark. Kommunens lokaliseringsutredning bör användas som utgångspunkt. Utveckling av kommunens serviceorter och orter, med bostäder och verksamheter i anslutning till befintlig infrastruktur, är ett väsentligt samhällsintresse.
- Skogsmark kan bebyggas om det görs på ett ändamålsenligt sätt med hänsyn till läge, beskaffenhet och behov.
- Naturskog och skog med höga naturvärden ska i möjligaste mån undantas från exploatering.

Energiförsörjning

Den huvudsakliga elförsörjningen till kommunen sker från två håll och distribueras inom kommunen av tre distributörer (Ellevio, Karlsborgs energi och Vattenfall). Viss

elproduktion sker inom kommunen genom vattenturbiner i Sätra och i Forsvik och vindkraftverk i kommunens västra del. Ytterligare vindkraftsproduktion inom kommunen är inte trolig på grund av beslut om stoppområde från Försvarmakten. Karlsborgs Energi levererar fjärrvärme inom Karlsborgs tätort. Fjärrvärmeverket är placerat intill flottiljenområdet i tätortens södra del. Statens fastighetsverk har en fjärrvärmeanläggning på södra delen av sin fastighet som värmeförsörjning till det egna byggnadsbeståndet. Utöver det egna beståndet levereras fjärrvärme till andra fastighetsägare på Vanäsudde samt flottiljenområdets olika fastighetsägare. Anläggningen har kapacitet att fungera som reservanläggning för tätortens fjärrvärmenät. Arbete med att förbättra ledningsnätet och se över var förluster sker pågår kontinuerligt inom kommunen. På grund av Göta kanal försvåras utbyggnad av fjärrvärmenätet till Karlsborgs norra del. Arbete pågår för att minska antalet luftledningar och idag (2025) finn endast ett fåtal kvar detta arbete görs för att få högre driftsäkerhet och färre avbrott, särskilt på landsbygden. Möjligheterna till ytterligare lokal energiproduktion i form av vindkraft är för närvarande mycket små på grund av beslut från Försvarmakten. Kommunen är positiv till en ökad småskalig energiproduktion. Kommunen avser att kontinuerligt utveckla klimat och energi arbetet.

Förhållningssätt

- Kommunen ska verka för en långsiktigt hållbar energiförsörjning och öka andelen lokalt producerad energi.
- Kommunen ska arbeta med att minska antalet luftledningar och skapa en säkrare elförsörjning.
- Kommunen vill verka för att öka förutsättningarna för en ökad småskalig energiproduktion.
- Bebyggelse ska placeras med hänsyn till avståndsrekommendationer i gällande starkströmsföreskrifter.

Vatten och avlopp

Parallellt med arbetet med denna plan utarbetas en vattentjänstplan, vars syfte är att tydliggöra den långsiktiga planeringen för att tillgodose behovet av allmänna vattentjänster. Eftersom kommunen för närvarande har ett väl utvecklat ledningsnät för allmänna vattentjänster har det hittills inte identifierats några specifika områden för anslutning till det kommunala VA-nätet. I samband med upprättandet av denna plan kan dock detta komma att ändras, varför vattentjänstplanen kommer baseras på översiktsplanen.

Förhållningssätt

- För att säkerställa att vattenskyddsområdena, grundvattnet och vattendrag inte påverkas negativt av den framtida utvecklingen ska hänsyn tas till dessa aspekter vid framtida detaljplane- och bygglovshantering. Detta gäller exempelvis hantering av dagvatten och anläggandet av avlopp.
- Kommunen ska arbeta för att dagvatten tas om hand lokalt, fördröjs och/eller renas innan det når respektive recipient.

Vattenskyddsområden

Syftet med att förklara ett område som vattenskyddsområde är att skydda en grund- eller ytvattentillgång som utnyttjas eller kan antas komma att utnyttjas som vattentäkt. Till ett vattenskyddsområde kopplas särskilda skyddsföreskrifter, som fastställs av Länsstyrelsen.

Påverkan: Det finns vattenskyddsområden inom flera av markanvändningarna och två utvecklingsområden ligger inom vattenskyddsområden, se underlag *Lokaliseringsutredning*. Kommunen bedömer att det går att planera så att vattenskyddsområdena värnas, två verksamhetsområden i Mölltorp behöver vidare utredning.

Dricksvatten

Förutsättningarna för dricksvattenförsörjningen i Karlsborgs kommun är goda. Trots detta är det av största vikt att skydda vårt viktigaste livsmedel. Kommunen har fyra vattenskyddsområden vilka syftar till att säkerställa en hög kvalitet på dricksvattnet. Ett kontinuerligt arbete med förnyelse av ledningsnätet pågår för att öka robustheten och tillförlitligheten i vattenförsörjningen.

Dagvatten

Dagvatten är regn- och smältvatten som rinner från tak, vägar och andra hårdgjorda ytor. Vattnet leds via dagvattennätet ut till närmaste vattendrag, det kan vara dolda ledningar i mark eller öppna diken. Dagvatten kan innehålla en mängd olika föroreningar som kommer från till exempel trafiken. Eftersom dagvattnet normalt inte renas är det viktigt att kemikalier och andra föroreningar inte når ut till dagvattnet.

Avlopp

Kommunen har fem avloppsreningsverk. Karlsborgs avloppsreningsverk behandlar avloppsvatten från Karlsborgs tätort, Forsvik, Mölltorp inklusive området Hamnen samt vissa kommunalt anslutna fastigheter i Svanvik, Sjönäs och Gräshult. Undenäs respektive Granviks avloppsreningsverk ansvarar för avloppsvattenhantering från sina respektive tätorter.

År 2023 färdigställdes avloppsreningsverken vid Björstorp och Åvikstand, vilket gjorde det möjligt för hushåll i dessa områden att ansluta till det kommunala avloppsreningsverket. Kommunen ansvarade för anslutningspunkterna till reningsverken i respektive område, varefter områdesföreningarna anlade ledningsnät för att leda avloppsvattnet till reningsverken. Frågan om ovidkommande vatten till reningsverken hanteras av kommunen genom löpande förnyelse av ledningsnätet. I samband med dessa åtgärder minskar även mängden ovidkommande vatten som når reningsverken.

Miljö, hälsa och säkerhet

Risk- och sårbarhetsanalys

Det finns en Risk- och sårbarhetsanalys för kommunen, denna är dock konfidentiell men översiktsplanen hindrar inte dess genomförande.

Förhållningssätt

Kommunens säkerhetssammordnare ska informeras och/eller involveras vid framtagande av nya detaljplaner.

Klimatförändringar och klimatanpassning

Sveriges klimat blir allt varmare och blötare. Ett förändrat klimat förväntas ge stor påverkan på ekosystem och andra fysiska förutsättningar i vår omvärld. Inte minst innebär ett varmare klimat en påverkan på vattentillgången och vattenkvaliteten genom förändrade nederbördsmonster och ökad avdunstning. Vidare innebär klimatförändringarna att extrema väderhändelser ökar, exempelvis genom värmeböljor, torka och skyfall, vilket ökar risken för översvämningar, ras, skred och erosion. Risker som inte bara påverkar den fysiska miljön utan som också leder till ökade hälsorisker.

Att möjliggöra för anpassning till ett förändrat klimat är en viktig del i den fysiska planeringen. Hur vi använder, utformar och förvaltar vårt landskap och våra samhällen påverkar våra möjligheter att hantera klimatrelaterade risker.

Följande områden är viktiga att beakta i kommunens klimatanpassningsarbete:

- Grönplanering – grön infrastruktur
- Dagvattenhantering
- Naturbaserade lösningar i stadsdelar, parker, hus och bostadsgårdar

Ras, skred och erosion

Ras och skred är exempel på snabba massrörelser i jord eller i berg. Ett skred innebär att ett landområde sätts i rörelse och så småningom kollapsar, medan ett ras innebär att jord eller sten faller fritt ner för exempelvis en brant. Gemensamt för ras och skred är att de kan inträffa utan förvarning. Erosion är en nedbrytande process av markområden till följd av exempelvis strömmande vatten. Enligt Länsstyrelsens kartering finns det ytters få områden med hög erosionsrisk i kommunen.

Förhållningssätt

- Kommunen fortsätter planera för att hantera risk för skador på den redan bebyggda miljön till följd av ras, skred eller erosion som kan tänkas öka till följd av klimatförändringar. Även risker för nytillkommande bebyggelse ska beaktas i framtida detaljplaneläggning.

- Risken för ras, skred och erosion behöver hanteras i kommande planeringsprocesser.

Översvämning och skyfall

Allmänt kan sägas att det stora sjösystemet med Unden, Viken, Bottensjön och Vättern kan regleras så att vattenytan fluktuerar relativt lite. Tillrinningsområdet är förhållandevis litet varför även kraftiga regn och snösmältning får relativt liten effekt på vattennivåerna.

Nederbördsmängderna har ökat sedan mätningarna påbörjades i Skövde, dock har nederbördsmängderna senaste åren var något lägre än tidigare år. 2012 hade den högsta nederbördsmängden sedan mätningarna började och år 2007 hade det näst högsta årsnederbörden. Sedan 1998 har nederbördsmängden endast legat under normalvärdet för referensperioden 1961–1990 fem gånger. SMHI har tagit fram en ny normalperiod, 1991–2020. Sedan 1998 har nederbördsmängden legat under det normalvärdet åtta gånger.

Förhållningssätt

- Översvämning, långvariga regn, skyfall, ras, skred och erosion identifieras som kommunens största klimatrelaterade utmaningar, vilka behöver hanteras och beaktas särskilt i kommande planeringsprocesser.
- Naturbaserade lösningar bör utredas och användas i större utsträckning, för mer långsiktigt hållbar klimatanpassning.

Värmeböljor och torka

I och med att klimatet förändras kommer värmeböljor bli allt vanligare, både globalt och i Sverige. Medeltemperaturen i Sverige förväntas stiga med tre till fem grader till 2080-talet jämfört med åren 1960–1990. Värmeböljorna kommer dessutom att bli kraftigare och längre vilket ställer högre krav på samhället, både vad gäller förebyggande anpassningsåtgärder och krisberedskap.

En värmebölja kan medföra stora risker för människors hälsa och skapar påfrestningar på samhällsviktig verksamhet. Den medför också negativa konsekvenser för jord- och skogsbruket, djurhållningen och dricksvattenförsörjningen. De utmaningar som en värmebölja medför ställer krav på samhällets förmåga att hantera dessa effekter – både i förebyggande syfte och under en aktuell händelse.

Värmeöar kan uppstå i urbana miljöer och innebär att staden är varmare än områden runt omkring. Effekten påverkas bland annat av hur stor andel av markytan som är vegetationsbeklädd eller hårdgjord samt byggnadernas storlek och placering. Parker, träd och öppna områden kan bidra till att värmeeffekten mildras.

Riskområden för värmeöar:

- Skolgårdar
- Förskolegårdar och lekplatser

- Vård- och äldreboenden
- Öppna torgtor

I samband med långvarig värme under främst sommarmånaderna finns även risk för torka. Detta kan bland annat innebära brist på vatten, som leder till att dricksvattenförsörjningen utmanas, att jord- och skogsbruket utmanas med sämre skörd och begränsade möjligheter till att utföra åtgärder i skogen på grund av brandrisk. Torra perioder innebär en avsevärt ökad risk för brand i skog och mark. Rapporten Värmebölja i Värmland – rutin för vård och omsorg (2016) ger fakta och information om vilka hälsoeffekter värmeböljor kan skapa samt innehåller checklistor för hur en organisation kan förbereda sig inför detsamma. I kommande grön- och blåplan kommer effekter av värmeböljor och torka utvecklas vidare.

Förhållningssätt

- Kommunen ska främja anpassade byggnader och platser för att mildra värmeeffekter i urban miljö.
- Bevara och stärka gröna och blå inslag i tätortsmiljöer, till exempel främja funktionella natur- och vattenområden i samhällsplaneringen.

Förorenad mark

Med förorenade områden avses mark- och vattenområden samt byggnader och anläggningar, som är så förorenade att det kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Barn är särskilt känsliga för föroreningar i mark och byggnader.

De flesta markområden som är, eller misstänks vara, förorenade har kartlagts av kommunen och Länsstyrelsen genom den statligt finansierade MIFO-inventeringen (Metod för Inventering av Förorenade Områden). Föroreningarna kan bero på exempelvis historisk hantering av kemikalier, spill eller att utfyllnad av förorenade massor skett. Inventeringen slutfördes år 2015. Information om förorenade områden finns lagrad i den nationella databasen EBH-stödet. Där registreras uppgifter om bland annat verksamhet, bransch, fastighet och eventuell riskklassning. Områdena är indelade i en skala från 1-4 där klass 1 innebär mycket stor risk och har högst prioritet vid eventuell efterbehandling. Uppgifterna är offentliga.

I Karlsborgs kommun finns totalt 44 riskklassade områden. Av dessa är försvarets flygbas det område som är kraftigast förorenad, av bland annat PFAS. Mycket höga halter har uppmätts både i mark, grundvatten och ytvatten. Tillsynsmyndigheten för Försvarsmaktens förorenade områden, Försvarsinspektören för hälsa- och miljö (FIHM), har genomfört utredningar och tagit fram förslag på åtgärder. Arbetet med att minska utsläppen av PFAS till dricksvattentäkten Vättern är högt prioriterat av Länsstyrelsen.

Inom, eller i anslutning till förorenade områden, kan en förändrad markanvändning innebära att förutsättningar för exponering och spridning av föroreningar leder till en förändrad riskbild. I samhällsplaneringen är det därför viktigt att hantera kända och potentiella förorenade områden. Vid planläggning där marken är eller misstänks vara förorenad kan föroreningssituationen behöva utredas vidare. Beroende på föroreningens karaktär, dess avgränsning samt markförhållanden på platsen kan undersökningar och saneringsåtgärder även behöva ske utanför detaljplaneområdet, eftersom föroreningar kan spridas med luft och i vatten. Den som orsakat föroreningen av marken är den som i första hand ska undersöka och sanera området. Detta ansvar kan även omfatta den som har tagit över en verksamhet eller den som önskar genomföra en åtgärd som riskerar att sprida föroreningar.

Naturvårdsverket har tagit fram generella riktvärden för förorenad mark för olika ämnen och grupper av ämnen. Det sker ett löpande arbete med att uppdatera generella riktvärden. Modellen som Naturvårdsverket tagit fram kan även användas för att beräkna platsspecifika riktvärden.

Förhållningssätt

- Kommunen ska verka för att minska föroreningsnivåer i mark och vatten.
- Misstanke om risk för föroreningar i mark, grundvatten och byggnader ska utredas och hanteras tidigt i planeringen.
- Naturvårdsverkets generella riktvärden för olika typer av markanvändning ska användas som utgångspunkt i planeringen. Om det är motiverat utifrån platsens specifika förutsättningar kan platsspecifika riktvärden ta fram.
- Deponering av förorenade jordmassor ska vara en åtgärd som tas till i sista hand.

Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer (MKN) regleras i 5 kap miljöbalken och är föreskrifter om miljö kvalitet för vatten, luft eller övrig miljö inom ett geografiskt område. Normerna är bindande och slår vanligtvis fast den lägsta miljö kvalitetsnivå som är acceptabel för att skydda människors hälsa eller miljö. Det finns normer för omgivningsbuller, utomhusluft och vatten.

MKN för omgivningsbuller

MKN för omgivningsbuller gäller för kommuner med mer än 100 000 invånare och för vägar, järnvägar och flygplatser inom hela Sverige. I Karlsborgs kommun gäller MKN för omgivningsbuller således endast för större vägar och Karlsborgs flygbas. Bullerstörningarna är omfattande och mestadels orsakade av försvarets flyg- och skjutverksamhet.

Förhållningssätt

- Karlsborgs kommun ska verka för att buller från väg-, flygtrafik och skjutningar minimeras utifrån de olika bullerkällornas förutsättningar.

Vägmiljön längs med väg 49 genom Karlsborgs tätort ska prioriteras för oskyddade trafikanter.

MKN för utomhusluft

MKN för utomhusluft finns för flera olika luftföroreningar. Gränsvärden anger den högsta tolerabla halten av luftföroreningar som människor får utsättas för. Det finns normer i form av tillåtna halter av partiklar med partikelstorlekarna 2,5 mikrometer (PM_{2,5}) och 10 mikrometer (PM₁₀) i utomhusluft. Därtill finns normer för koncentrationer av ämnena kvävedioxid, kväveoxider, svaveldioxid, kolmonoxid, ozon, bensen, bens(a)pyren, arsenik, kadmium, nickel och bly. De normer som är svårast att följa i tätorter är vanligtvis de för partiklar (PM₁₀) och de för kvävedioxid (NO₂).

Utsläppen av både partiklar och kväveoxider har stadigt minskat i kommunen sedan 1990. Karlsborgs kommun når inte upp till miljökvalitetsmålet för årsmedelvärde på partiklar.

Förhållningssätt

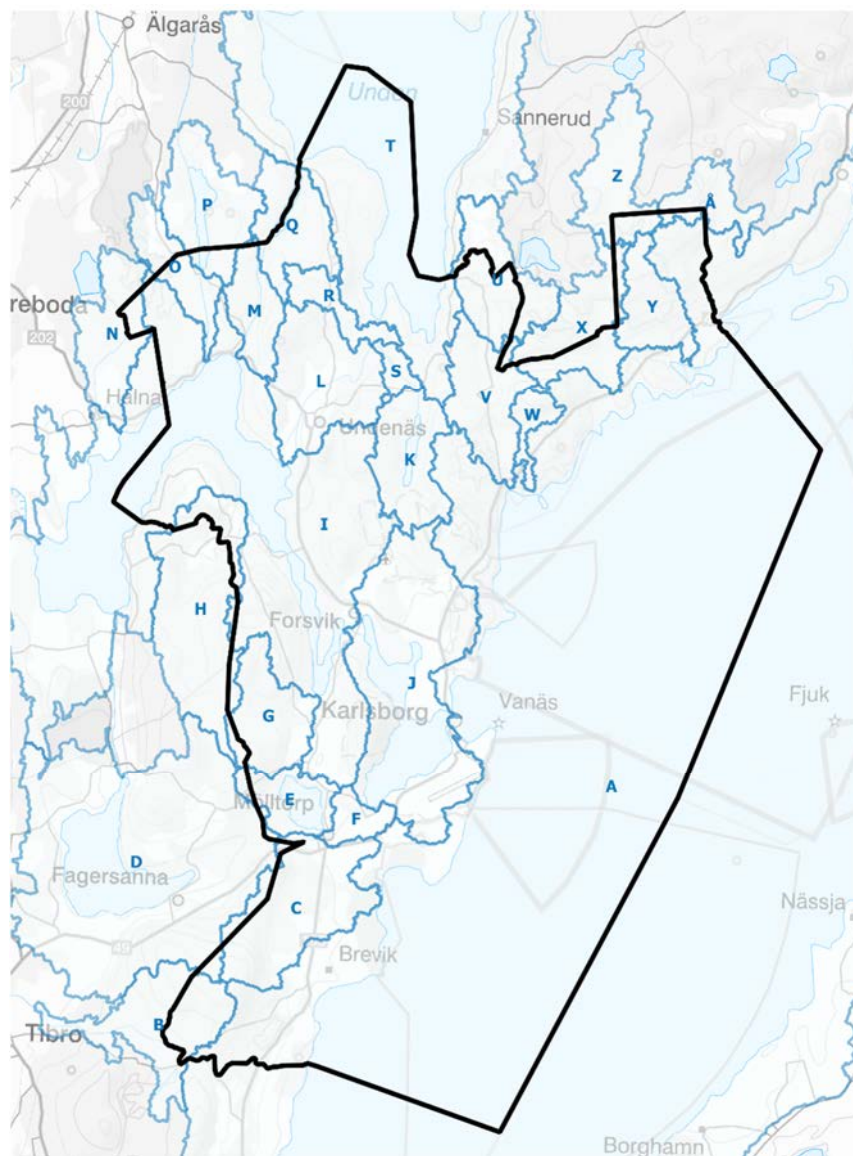
- Angivna gränsvärden för MKN utomhusluft ska följas.
- Karlsborgs kommun ska fortlöpande bevaka luftkvaliteten utmed de trafikerade lederna, främst inom Karlsborgs tätort. Vid överskridande av nedre utvärderingströskel ska åtgärder vidtas.

MKN för vatten

MKN för vatten omfattar ytvatten (sjöar och vattendrag) och grundvatten. Karlsborgs kommun ingår huvudsakligen i Södra Östersjöns vattendistrikt för vilket det har beslutats om MKN för yt- och grundvatten för perioden 2022-2027. Normerna anger vilken miljökvalitet som varje enskild så kallad vattenförekomst minst ska ha och när denna kvalitetsnivå senast ska ha nått. Bedömningar görs för enskilda parametrar och som sammanfattande områden och kallas status.

För ytvatten finns de sammanfattande bedömningarna *kemisk och ekologisk status* och för grundvatten *kemisk och kvantitativ status*. Det övergripande målet är att samtliga vattenförekomster ska nå god status (kemisk, ekologisk och kvantitativ). Statusen får heller inte försämrats för något vatten. Miljökvalitetsnormer för vattenförekomsterna är god status.

Ytvatten

Figur 5 Karta som visar avrinningsområden som berör Karlsborgs kommun. Status för respektive område beskrivs i tabellen nedan.

Område	Avrinningsområde/ vattenförekomst	Ekologisk status	Kemisk status	Områden för ny bebyggelse
A	Sjö Vättern	God	Under acceptabel nivå	Nya bostäder och verksamheter ansluts till kommunalt VA
B	Vattendrag Frötorpabäcken (Gärebäcken)	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
C	Vattendrag Storebäcken	Måttlig	Under acceptabel nivå	Nya verksamheter ansluts till

				kommunalt VA
D	Sjö Örlen	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
E	Sjö Kyrksjön	God	Under acceptabel nivå	Nya bostäder, ansluts till kommunalt VA
F	Vattendrag Mölltorpsbäcken	Måttlig	Under acceptabel nivå	Nya bostäder, ansluts till kommunalt VA
G	Vattendrag Gällsjön	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
H	Vattendrag Gripabäcken	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
I	Sjö Viken	Måttlig	Under acceptabel nivå	Nya bostäder, ansluts till kommunalt VA
J	Sjö Bottensjön	God	Under acceptabel nivå	Nya bostäder och verksamheter, ansluts till kommunalt VA
K	Sjö Björklången	God	Under acceptabel nivå	Inga
L	Vattendrag Kullebergsån (Lummån: Viken- Bussabäcken)	Måttlig	Under acceptabel nivå	Nya bostäder och verksamheter, ansluts till kommunalt VA
M	Vattendrag Edsån	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
N	Vattendrag Kvarnägsån	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
O	Vattendrag Mossån (mossån nedre)	God	Under acceptabel nivå	Inga
P	Sjö Velen	God	Under acceptabel nivå	Inga
Q	Sjö (Edsån (Dämn.Omr))	God	Under acceptabel nivå	Inga
R	Vattendrag Bussabäcken	God	Under acceptabel nivå	Inga
S	Vattendrag Lummån (bussabäcken- Björklången)	God	Under acceptabel nivå	Inga
T	Sjö Unden	Bristfällig	Under acceptabel nivå	Inga

U	Vattendrag Lilla Trehörningen (fräsebäcken mellan Stora Trehörningen och Uden)	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
V	Vattendrag Granviksåån	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
W	Vattendrag Djäknabäcken	God	Under acceptabel nivå	Inga
X	Vattendrag Bocksjön (Moabäcken inkl. Bocksjön)	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
Y	Vattendrag Björcknäsabäcken (Tivedsdalsbäcken)	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga
Z	Vattendrag Ykullaån	Bristfällig	Under acceptabel nivå	Inga
Å	Vattendrag Torksjöbäcken (Aspaån biflöde uppströms S Asplången)	Måttlig	Under acceptabel nivå	Inga

Figur 6 Tabell över avrinningsområden och dess status.

Grundvatten

I redovisningen i VISS (*Vatteninformationssystem i Sverige, 2025-10-24*) framgår följande:

Grundvatten Kemisk status	Antal
God status	8
Otillfredsställande status	1

Grundvatten Kvantitativ status	Antal
God status	9
Otillfredsställande status	0

Förhållningssätt

- Kommunen ska verka för att både vidmakthålla god vattenkvalitet och förbättra vattenkvaliteten för de sjöar, vattendrag och grundvattenförekomster som idag ej når en godkänd nivå.
- I samband med detaljplaneläggning ska dagvattenhanteringen utredas för att klargöra påverkan på MKN för vatten och vilka förutsättningar som behöver säkerställas för att ge en god dagvattenhantering vid nybyggnation.

Farligt godstransporter

Väg 49 är en viktig regional förbindelse med Skövde, Skara och andra delar av Skaraborg. Den ansluter till väg E20 och är en del av förbindelsen Jönköping-Östra Skaraborg-Örebro. Vägen går rakt genom Karlsborg vilket medför målkonflikter mellan att skapa god tillgänglighet i tätorten och att upprätthålla en god

framkomlighet i det övergripande vägnätet. Väg 49 ingår i vägnätet för tung trafik och är funktionellt prioriterat vägnät för näringslivets transporter och särskilt viktigt för arbets- och studiependling. Utmed väg 49 mellan Karlsborg och infarten till väg 3036 finns separerad cykelbana, på övriga delar av vägen är det blandtrafik.

Farligt gods är ett samlingsbegrepp för ämnen som kan skada människor, miljö och egendom om det inte hanteras på rätt sätt. Rekommenderade transportvägar för farligt gods är de vägar som Länsstyrelsen, i samråd med kommunerna, har identifierat som särskilt viktiga att hålla öppna för farligt godstransporter. Primära vägar utgör ett huvudvägnät för genomfartstrafik, medan sekundära transportvägar är avsedda för lokala transporter till och från de primära transportvägarna. I Karlsborgs kommun finns inga primära rekommenderade vägar för farligt gods. Vägarna 49 och 202 utgör sekundära rekommenderade vägar för farligt gods. Att en väg inte är utpekad som en rekommenderad transportled är ingen garanti för att det inte kommer förekomma transporter av farligt gods. Farligt gods tillåts generellt på alla vägar. Länsstyrelsen kan dock genom lokala trafikföreskrifter utse vägar med förbud för transporter av farligt gods.

Vilken markanvändning eller bebyggelse som är lämplig i anslutning till en väg med farligt godstransporter avgörs av hur nära vägen det aktuella området ligger och vilken riskbild som råder. Risknivån påverkas bland annat av vilken typ av gods som transporteras på vägen, hur byggnader placeras och utformas och hur många människor som kan förväntas befinna sig inom området. En lämplig lokalisering innebär att hänsyn även tas till platsens unika förhållanden så som topografi och vindriktning.

Genom Karlsborgs centrum har väg 49 karaktären av en stadsgata och den används mycket för interntrafik i tätorten. I Karlsborgs norra centrum, Rödesund, kommer en utfart till väg 49 att byggas om i samband med nybyggnation av bostäder och torg. Under 2026–2028 planerar Trafikverket att utföra underhållsåtgärder samt åtgärda osäkra passager på vägen. Väg 49 passerar över Göta kanal vilket medför broöppningar, främst sommartid, som medför köbildning på vägen.

Förhållningssätt

- Vid planering inom 150 meter från rekommenderade färdvägar för farligt godstransporter ska en riskbedömning genomföras.
- Vägmiljön längs med väg 49 genom Karlsborgs tätort ska prioriteras för oskyddade trafikanter.
- Väg 49 ska fortsatt utgöra huvudgata genom Karlsborgs tätort. Samtidigt som trafiken orsakar bullerstörningar och fara för oskyddade trafikanter är vägens dragning en förutsättning för många handels- och serviceverksamheter inom tätorten.
- Vägsträckningen genom Karlsborgs tätorten ska ses över i det fortsatta planeringsarbetet och ges en samlad gestaltning med avsikt att sänka den verkliga hastigheten på tung trafik och därmed begränsa olycksriskerna och minska bullerstörningarna.

Elnätsanläggningar

Samhällets elbehov ökar och möjligheten till trygg elförsörjning är en viktig fråga i samhällsplaneringen. För att kunna tillgodose elbehoven i samhället framöver kommer det att behövas större utrymme för elnätsanläggningar.

I samhällsplaneringen är det viktigt att beakta omgivningspåverkan från elnät, stationer och andra elanläggningar. Det finns inga fasta gränsvärden eller skyddsavstånd för hur nära bebyggelse kan placeras en elanläggning. Skyddsavstånd kan behövas för att förebygga skador på grund av kontakt med el, brandrisk samt hälsorisker från buller och magnetfält. Avståndskraven varierar med bland annat spänning, strömstyrka, utförande av kablar och stolpar.

Förhållningssätt

- Vid planering av ny bebyggelse ska befintligt elnät- och anläggningar beaktas liksom behov av ny elinfrastruktur.
- Om ny bebyggelse planeras inom 500 meter från kraftledningar ska tidigt samråd genomföras med elnätsägaren.

Buller

Vägbuller

Trafikbullret är mest påtagligt i Karlsborg där många bostäder ligger nära genomfartsvägen, väg 49. En översiktlig beräkning visar att gränsen för riktvärdet utomhus 70 dBA maximal nivå ligger cirka 30 meter från vägmitt med aktuella hastigheter men utan hänsyn till skärmning från framföriggande hus. Låg hastighet och mycket trafik i centrum ger ungefär samma värde som högre hastighet och mindre trafik i utkanten av tätorten. Störningen för de boende varierar relativt mycket beroende på skärmning och husets ljudisolerande förmåga.

Buller från båtar

Motorbåtstrafik kan vara störande för boende, badande, seglande, kanotister och andra besökare vid stränder och på sjön. Det är främst vattenskotrar och snabbgående båtar med stora motorer som upplevs störande.

Buller från försvarets verksamheter

De största bullerkällorna inom Försvarsmaktens verksamheter i kommunen är Kråks skjutfält, flygbasen och FMV. Information kring bullersituationen för verksamheterna saknas delvis från Försvarsmakten och regleras i miljötillstånd. Ytterligare information finns under Riksintressen samt i underlag *Lokaliseringsutredning*.

Förhållningssätt

- Kommunen ska verka för att bullerstörningarna minskar genom smarta åtgärder för att sänka hastigheten på väg 49 genom Karlsborgs tätort utan att dessa orsakar störande axelerationsfaser.
- Kommunen ska verka för att bullerstörningarna minskar genom smarta åtgärder för att sänka hastigheten på väg 49 genom Karlsborgs tätort utan att dessa orsakar störande axelerationsfaser.
- God utomhusmiljö avseende buller från trafik och militärverksamhet ska så långt som möjligt säkerställas i detaljplan.
- God inomhusmiljö avseende buller ska vid behov säkerställas i detaljplan.

Samverkan och fortsatt arbete

Mellankommunala frågor

Kommunens planering ska ta hänsyn till förhållanden i angränsande kommuner. Det är flera frågeställningar som berör såväl Karlsborg som närliggande kommuner, samarbeten kring vissa frågor är därför viktiga. Samarbeten sker på flera olika nivåer, både vad gäller de geografiska områden som samarbetet berör och olika administrativa nivåer både av formell och informell karaktär. Nedan beskrivs kortfattat mellankommunala samarbeten som berör Karlsborgs kommun.

Skaraborgs kommunalförbund

Karlsborgs kommun ingår i Skaraborgs kommunalförbund. Kommunalförbundet har till uppgift att samordna och effektivisera det regionala utvecklingsarbetet, bland annat frågor som rör tillväxt och grön omställning. I samhällsplaneringen tas gemensamma tag kring exempelvis bostadsförsörjning, energiförsörjning, infrastruktur och kollektivtrafik.

Kommunalförbundet driver just nu arbetet med omställning till fossilfritt energisystem samt säkerställning av tillräcklig effekt. Skaraborg behöver öka den lokala produktionen av energi för att klara av framtidens energibehov.

Vätternvårdsförbundet

Vätternvårdsförbundet är ett vattenvårdsförbund med fokus på Vätterns unika egenart och samordning av åtgärder, övervakningsprogram och forskning i och omkring Vättern. Medlemmarna i förbundet utgörs bland annat av kommuner, regioner, länsstyrelser och andra myndigheter, företag och intresseföreningar.

Vattenvårdsförbundets huvudsakliga uppgift är att samordna miljöövervakning för Vättern. Andra syften med arbetet är att påverka samhällsplanering som kan påverka vattenförhållanden, samordna fiskefrågor, initiera konkreta åtgärder och sprida information om Vättern.

Luft i Väst, Luftvårdsförbundet i Västra Sverige

Luft i Väst arbetar för en bättre luftkvalitet och värnar luftvårdsfrågor i västra Sverige. Verksamheten omfattar luftföroreningsmätningar, emissionskartläggning och spridningsberäkningar. Luft i Väst samordnar och skapar samarbeten mellan olika kommuner och företag.

Kollektivtrafiknämnd Karlsborg-Hjo-Tibro

Karlsborgs kommun har en gemensam kollektivtrafiknämnd med Hjo och Tibro kommuner. Den svarar för allmän och särskild kollektivtrafik och företräder kommunerna i samverkansfrågor gällande kollektivtrafikens utveckling. Det är dock Västtrafik, som ägs av Västra Götalandsregionen, som planerar och utför kollektivtrafiken.

Avfallshantering Östra Skaraborg

Karlsborg ingår tillsammans med Falköping, Hjo, Skövde, Tibro och Töreboda i kommunalförbundet Avfallshantering Östra Skaraborg (AÖS). AÖS ansvarar inom kommunen för insamling, behandling, planering och information om hushållsavfall.

Räddningstjänsten Östra Skaraborg

Kommunalförbundet Räddningstjänsten Östra Skaraborg (RÖS) ansvarar för operativ räddningstjänst och förebyggande åtgärder mot brand i Karlsborg. Övriga kommuner som ingår är Skövde, Mariestad, Tibro, Töreboda, Hjo och Gullspång. Räddningscentralen är placerad i Skövde.

Bredband Östra Skaraborg

Tillsammans med Hjo, Tibro och Tidaholm äger Karlsborg företaget Bredband Östra Skaraborg AB (BÖSAB). BÖSAB tillhandahåller bredbandsnät till tjänsteleverantörer.

Miljösamverkan Östra Skaraborg

Karlsborgs kommun anslöts den 1 januari år 2013 till Miljösamverkan Östra Skaraborg (MÖS). MÖS är ett kommunalförbund där idag Falköping, Hjo, Skövde och Tibro ingår. MÖS har totalansvar för tillsyn, kontroll och provning inom miljö- och hälsoskyddsområdet och ansvar för livsmedelskontroll.

Samarbetet med Hjo och Tibro

Det finns ett samarbete med kommunerna Hjo och Tibro under namnet HjoTiBorg. Om vad och hur mycket kommunerna samarbetat har varierat över tid.

Turismprojekt mellan kommunerna runt Vättern

Kommunerna runt Vättern arbetar tillsammans med berörda kommunalförbund och regioner med att peka ut en sammanhängande cykelled runt Vättern.

Tivedens nationalpark

Tivedens nationalpark ligger i både Karlsborgs, Laxå och Askersunds kommuner.

KARLSBORG

Översiktsplanens genomförande

Kompletteras inför granskning.

Genomförandeplan/Nyckelprojekt

Kompletteras inför granskning.